

prosvetni delavec

Med drugim preberite

- SI RES ŽELIMO VEČ ZNANJA? str. 2
- PRENOVA ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU, str. 3
- KDO BO UČIL NAŠE OTROKE MATEMATIKO IN FIZIKO? str. 3
- ZLA USODA ALI USODNA POSLEDICA? str. 4
- SE ZNAMO POGOVARJATI? str. 5

OB DNEVU ZDRUŽENIH NARODOV

Najprej človek

Združeni narodi so bili ustanovljeni pred 42 leti. Dan Združenih narodov - 24. oktober praznujemo od leta 1948. Generalna skupščina OZN je l. 1971 predlagala državam članicam, naj ta dan praznujejo kot nacionalni praznik. Leta 1978 so ta praznik razširili v teden razorožitve. Vsi skupaj naj bi se ob tem prazniku spomnili, da živimo na majhnem planetu in da je za skupno življenje potrebno nekaj dobrohotnosti, prijateljstva in sodelovanja, če nočemo sovraštva, trpljenja in razdejanj. Tak praznik nam daje dovolj priložnosti za razmišljanje. In morda še ni-

koli ni bilo potrebno, da bi toliko razmišljali kot danes. Tudi pedagoški delavci moramo premisliti naše želje, upanja in pričakovanja in dejanja.

Številna nerešena vprašanja, ki pestijo mednarodno skupnost in tudi našo družbo, otežujejo vzgojiteljem mladih rodov delo. Porajajo se dvomi o ciljih in nalogah, ki jih moramo izpolniti. Marsikaj, kar se nam je zdelo trdno, se podira, mnoge vrednote izgubljajo vrednost in pomen, resnice se spreminjajo v neresnice. Tako je bilo zmeraj in tako bo verjetno tudi v prihodnje.

Morda nekoč na to nismo bili tako pozorni, nismo bili tako ozaveščeni in kritični. Toda za naše delo z mladimi pa vendarle potrebujemo trdne oporne točke, neke stalnice. Treba je ugotoviti, kaj je za nas in za našo družbo trajne vrednosti za danes in za jutri.

Ne glede na težave, spremembe in negotovosti ali prav zaradi njih je danes bolj kot nekoč treba mlade vzgajati in izobraževati h kritičnemu mišljenju, k spoštovanju resnice in poštenosti, k trdnim moralnim značajem. Zaradi odtujenosti in postvarelo-

sti je treba gojiti globlje razumevanje in čutenje človeka, narave, družbe in vrednot. Uveljaviti je treba etiko v medčloveških odnosih in zlasti v odnosih med spoloma, v družini in v javnem življenju. Zaradi širjenja pogubnega nacionalizma in razprtij med našimi narodi in narodnostmi moramo mlade vzgajati v zdravi narodni zavesti in ljubezni do ožje in širše domovine. Naše medčloveške odnose ogrožajo brezobzirnost, sebičnost in nestrpnost, zato je treba mlade vzgajati k nesebičnosti, strpnosti in obzirnosti. In ker več govorimo in delamo za vojno kot za mir, jih moramo vzgajati proti militarizmu, za pravo obrambo domovine. V svetu in tudi pri nas se prebujajo verska nestrpnost, sovraštvo in nasilje, zato je treba vzgajati in izobraževati v kritičnosti do vseh ver, ideologij, k strpnosti do drugače mislečih, k resnični svobodi mišljenja in verovanja. Za zdajšnje in jutrišnje zapletene mednarodne odnose moramo mlade vzgajati k razumevanju, spoštovanju in sodelovanju med narodi zunaj naših meja. In ker človeške pravice pogosto ogrožajo posamezniki, skupine, institucije, narodi in države, je treba v šoli in drugje mlade vzgajati in izobraževati tako, da bodo zahtevali svoje pravice in spoštovali tuje, zlasti pravico do življenja, dela, izobraževanja in zdravega okolja.

Že od nekdaj je bilo tako, da smo morali vzgojitelji mlade rodove varovati in braniti pred pritiski take ali drugačne resničnosti, ki bi jih utegnile ogroziti. Kljub silam in pritiskom smo morali stati na straži resnice, poštenosti, strpnosti, človečnosti in miru. Toda dobri vzgojitelji mlade varujejo predvsem pred škodljivimi vplivi lastnih slabosti in poklicnih bolezni, ki bi utegnile ogroziti zdrav duševni razvoj mladih in njihovo zaupanje v človeka in družbo. Najprej človek, nato šele vse drugo!

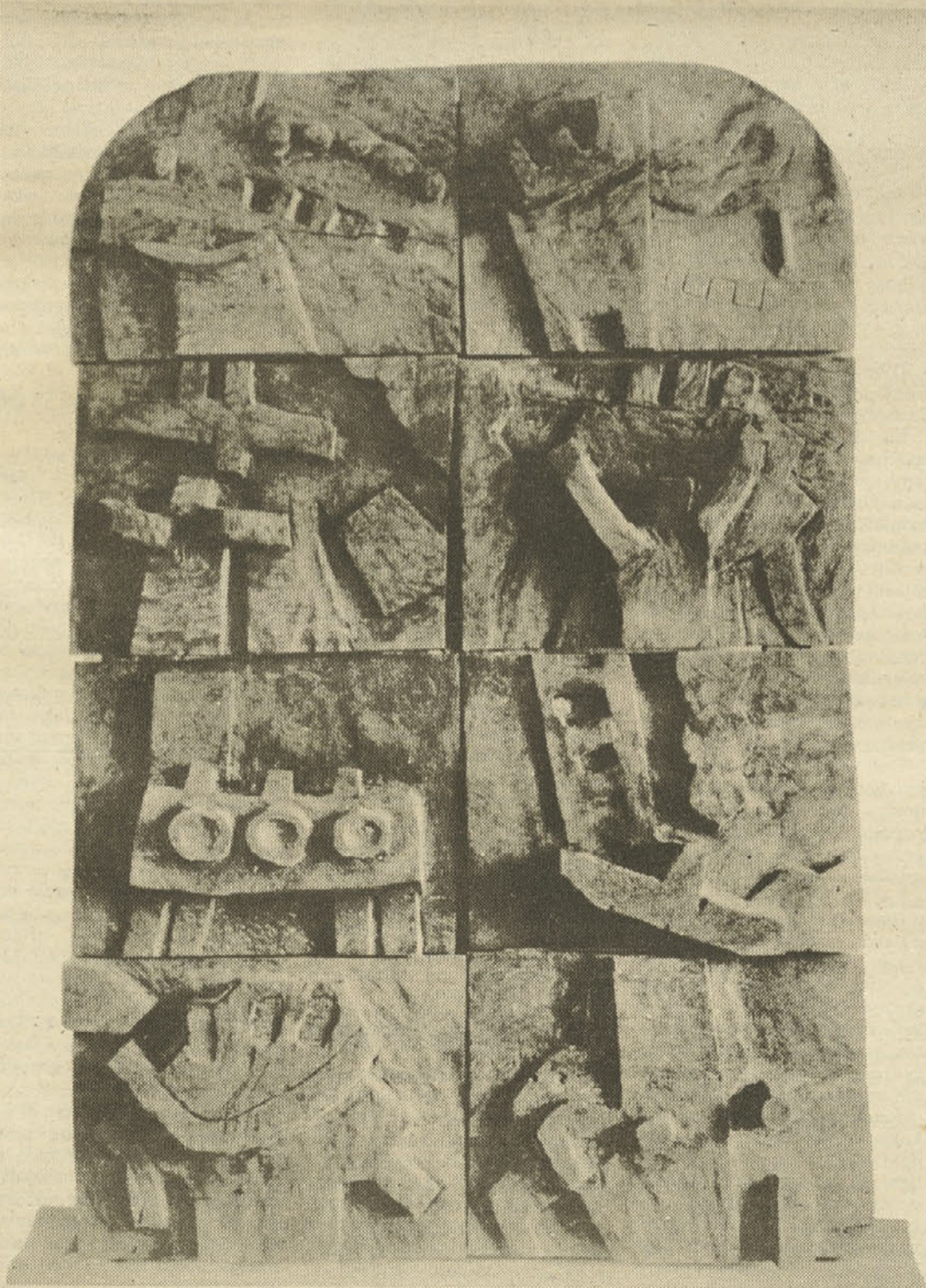
Vloga vzgojitelja je bila v vseh časih izjemna, težavna in takšna je tudi danes. Čeprav je v družbi vse manj resnicoljubnosti, je treba mlade vzgajati tako, da bodo spoštovali resnico, kljub militarizaciji jih je treba vzgajati za mir, kljub zlorabam socialističnih načel jih je treba vzgajati za socializem in za samoupravljanje, kljub bohotenju etatizma in centralizma k demokratičnosti in narodni zavednosti. In kljub takim ali drugačnim odkritjem iz naše bližnje preteklosti moramo gojiti spoštovanje in ljubezen do ustvarjalcev te zgodovine. Take in podobne, skoraj nemogoče naloge lahko nekako dobro opravlja vzgojitelj, ki je globoko dojel dialektiko človeka, življenja, družbe in narave, ki dojemata potrebe mladega človeka, svojega naroda in širših skupnosti.

Vzgojitelji si močno želimo, da bi se razprave o ustavnih spremembah pametno končale. Da bi se razmere izboljšale in ne poslabšale. Ustava pomeni za nas nekaj več kot pravni ali politični dokument; je tudi etični kodeks, sistem etičnih načel in vrednot, ki jih priznava naša družba in so zato temelj vzgojnega in izobraževalnega dela.

Ko poskušamo vztrajati na najboljših poteh pri delu z mladimi, moramo upoštevati vse zdravo in napredno, ki se poraja v svetu. Med drugim gre za mnoge dosežke, ki so nastali v združenih narodih in njihovih specializiranih ustanovah. Gre za mnoge listine, ki so jih sprejeli narodi sveta skupno, soglasno. Med mnogimi, ki bi jih morali poznati vsi vzgojitelji, naj omenimo Splošno deklaracijo človeških pravic in oba pakta o človeških pravicah, Deklaracijo o pravicah otroka, Deklaracijo in konvencijo o odpravi rasne diskriminacije, Deklaracijo o širjenju idealov miru med mladino, Deklaracijo o svobodi vesti in veroizpovedi in druge. Te in podobne deklaracije, konvencije in priporočila, ki jih pripravljajo specializirane ustanove OZN, sprejema pa Generalna skupščina, so izraz skupnih potreb in teženj ter idealov vseh narodov. In ker smo jih sprejeli in podpisali tudi mi, so za nas obvezne. Toda, ker vsebujejo pomembne vrednote, ki so sprejemljive in potrebne tudi naši socialistični družbi, bi jih morali upoštevati ne le pri oblikovanju naših normativnih aktov, predvsem ustave in zakonov, temveč tudi v vsakdanji praksi. To velja še posebno za vzgojo in izobraževanje. Lahko so nam opora v času, ko se pri nas ideje, cilji, želje in vrednote tako hitro spreminjajo.

V času, ko se podirajo stare vrednote ali pa jih več ne poznamo, ko se majojo tudi nekatera socialistična načela, ko šele iščemo opornih točk za naprednejši družbeni sistem, nam lahko take univerzalne in širše vrednote pomenijo izhodišče za iskanje novih poti v socializmu. Univerzalna človeška etika, ki presega meje ver, ideologij, narodov in držav, je blizu mladim, jim je razumljiva, ker nimajo nacionalnih, verskih in drugih predsodkov, zato je lahko dobra podlaga tudi za oblikovanje naših norm in sistema vrednot. Žal smo glede tega v marsičem zadaj ne le za naprednimi narodi in deželami, temveč tudi za zaostalimi, čeprav imamo hipertrofijo normativnih aktov in uradništva.

Dan Združenih narodov pomeni za razgledane čas za razmišljanje, za mlade praznik upanja, za vzgojitelje priložnost za preverjanje vzgojnih ciljev in dejanj, pogled na obzorje.
MILAN DIVJAK

Branko Ružič: Crna vrata, 1982, les - z razstave umetniških del hrvaških in slovenskih likovnih umetnikov v ljubljanski Mestni galeriji

Si res želimo več znanja?

aktualno

Strokovno delo povezano z življenjem

14. zborovanje slovenskih geografov

Ob 40. obletnici priključitve Primorske Jugoslaviji smo se slovenski geografi zbrali oktobra na 14. rednem zborovanju v Postojni.

V delovni program srečanja je bila uvrščena aktualna problematika pokrajine, v kateri je potekalo zborovanje, tj. Notranjske ali ožjega območja občin Logatca, Cerknice, Postojne in Ilirske Bistrice. Izsledki raziskav so objavljeni v posebnem zborniku Notranjska in so ga prejeli vsi udeleženci zborovanja.

Po ustaljeni navadi je del zborovanja namenjen tudi geografiji v šoli. Zato Zavod SRS za šolstvo vsakokrat priporoča udeležbo učiteljev geografije kot obliko rednega nenehnega strokovnega izobraževanja. Letos je bil odziv zelo velik, to je treba pripisati kakovostnemu programu zborovanja. Geografskemu izobraževanju so bile namenjene teme: Geografija v vzgojno-izobraževalnem procesu, Odmernost geografije v družbi. Posebne metode pri pouku geografije. Prijavljenih tem je bilo veliko. Razveselivo je, da se je krog dejavnih udeležencev zborovanja razširil. Vse več učiteljev in drugih geografov želi ustvarjalno sodelovati pri oblikovanju vsebine in mesta geografije v šoli in širši družbi. Zato je ogorčenje in zaskrbljenost zaradi neustreznega umeščanja vsebin geografije SFR Jugoslavije pri prenovi nekaterih programov srednjega izobraževanja toliko večje.

Novost letošnjega zborovanja so bila tudi omizja, na katerih so obravnavali posamezne teme, ki so smiselno dopolnjevala plenarne dele zborovanja ter omogočile obravnavanje posebnih problemov, med njimi tudi iz vzgoje in izobraževanja. Odločili smo se za problematiko ekskurzij v osnovnem in srednjem izobraževanju in načeli vprašanje obravnave geografije krasi na različnih stopnjah izobraževanja. Ugotavljali smo, da so pri izpeljavi ekskurzij med šolami in območji tolikšne razlike in da bi morali marsikaj zlasti ob zdajšnjem gnotnem položaju šolstva čimprej poenotiti. S krčenjem ekskurzij je tako na osnovnih, kot srednjih šolah, osiromašen pouk geografije, hkrati pa onemogočeno uresničevanje nekaterih temeljnih vzgojno-izobraževalnih pa tudi širših družbenih smotrov vzgoje in izobraževanja. Zveza geografskih društev Slovenije bo zato pripravila minimalni program ekskurzij z geografsko vsebino za osnovne in srednje šole in ga s sodelovanjem pedagoško svetovalne službe predlagala vodstvom šol, da ga bodo uvrstile v letne delovne načrte. Posebno pozornost moramo nameniti pravočasni strokovni pripravi učiteljev za izpeljavo ekskurzij po Jugoslaviji, ki so obvezna sestavina nekaterih prenovljenih programov srednjega izobraževanja.

Veliko učiteljev praktikov je ugotavljalo, da se stanje v založništvu in knjigarstvu v zadnjih treh letih ni prav nič izboljšalo.

Učbenikov in delovnih zvezkov v naših knjigarnah ni mogoče dobiti v zadostni nakladi, s tem pa preprosto ni mogoče uresničevati vseh sestavin učnega načrta.

Podobno je pri zagotavljanju drugih gnotnih možnosti, predvsem družboslovne učilnice na osnovnih in srednjih šolah. V takih razmerah ostajajo vsa prizadevanja stroke in učiteljev praktikov neučinkovita in v resnici nastane vprašanje, ali je bil družbeni denar za posodabljanje pouka geografije smotrno porabljen.

Podobno je pri zagotavljanju denarja za raziskovalno delo v specialni didaktiki in metodiki pouka geografije. Pomanjkljiv obseg te dejavnosti v sami geografski stroki je občutiti zlasti pri zahtevah po diferenciaciji nekaterih sestavin splošnega izobraževalnih znanj in programih srednjega izobraževanja (določitev minimalnega standarda geografskih znanj v okviru splošnega izobraževalnih znanj).

Pokrajina je za geografa laboratorij. Tega se je organizator letošnjega zborovanja povsem zavedal, saj je polovico časa namenil ekskurzijam in s tem ustregel pričakovanju učiteljev praktikov. Strokovna razprava in napisane študije so v nepogrešljivo pomoč vsakemu pedagoškemu delavcu, toda še tako premišljeno zapisana beseda ne odtehta pogleda v resničnost pokrajine. Vsak učitelj, ki želi pokazati učenca značilnosti pojavov in procesov v pokrajini, bo to storil brez strahu in strokovno korektno, če se je z njimi srečal sam in še posebej pod strokovnim vodstvom raziskovalcev samih. Kako tenkočutno so nam to možnost zagotovili kolegi iz Inštituta za raziskovanje krasi v Postojni, ki je bil glavni organizator zborovanja, pa vemo samo neposredni udeleženci ekskurzij v Postojnsko jamo, Loško polje, Vidovsko planoto, v Brkini in v Rakov Škocjan. Slednja je bila zamišljena kot primer šolske ekskurzije, ki se je omejila na izmenjavno izkušnjo učiteljev praktikov iz osnovnih in srednjih šol in strokovno svetiltev posameznih pojavov in procesov. Ne moremo mimo ugotovitve, da je veliko učiteljev ostalo doma, njim pa bi napisan vodnik po kraškem svetu zelo koristil. Takšen vodnik ostaja naša želja in pričakovanje v naslednjem letu.

Tudi računalnik v geografiji in šoli je bilo namenjeno nekaj časa v večernih urah. Presenetljivo bogstvo in pestrost uporabljenih avdiovizualnih pripomočkov in nazorna slikovna in kartografska predstavitev izsledkov raziskav so samo dopolnili zglede pripravljeno zborovanje. Menim, da je vsakdo našel kaj novega, predvsem pa dovolj spodbud za delo, ki mora biti strokovno, temeljito, nenehno, zmeraj povezano s konkretnim okoljem in življenjem. Samo v tem je uspeh in prihodnost našega dela, tudi v delovnih okoljih iz katerih je bila večina udeležencev zborovanja - v šolah.

MIRA VERBIČ

Učitelj bi se moral zavedati, kakšne oblike in nivoje učenja želi s svojimi postopki sprožiti v učencih, in pod katerimi pogoji mu to uspeva. Že med svojim izobraževanjem bi moral oblike samostojnega, problemskega učenja sam doživljati, sicer nimamo zagotovila, da ga bo znal razvijati pri svojih učencih.

Kaj je torej bistvo učenja? Prosim bralca, da se na tem mestu za nekaj trenutkov ustavi in si zapiše ali zamisli nekaj asociacij, ki se mu prve zbude, ko sliši besedo »učenje«.

Iz knjige Barice Marentič Požarnik Nova pota v izobraževanju učiteljev

Kako se godi družbenim dejavnostim v Jugoslaviji

Še tako nepozornemu bralcu ali poslušalcu verjetno v zadnjem času nišla opazka, da skoraj ni družbenega dokumenta, ki ne bi poudarjal pomena znanja. In to tudi ni čudno, saj t. i. znanstveno-tehnološka revolucija, ki danes kroji in narekuje uspešnost podjetij in celotnih družb, temelji prav na znanju in sposobnosti njegove čim hitreje uporabe v praksi. Vlaganje v znanje se zato v svetu povečuje, priča smo nenehnim »reformam« v vzgojno-izobraževalnih sistemih, da bi le-ti hitreje in bolj kakovostno usposabljali mlade in odrasle za prihodnost. Naši cilji, ki se v tem ne razlikujejo od tistih, ki jih imajo drugje, pa so podprti še z željami po čim hitrejšem odpravljanju še zmeraj velike neprisrčenosti, dvigu splošne izobraževalne ravni prebivalstva in odpravi prevelikega neskladja med zahtevami po strokovni usposobljenosti za posamezna dela in znanjem delavcev.

Praksa pa se, žal v marsičem razlikuje od teh ciljev. Izobraževanje, ki ga sicer obravnavamo kot eno izmed osrednjih dejavnosti razvoja, v praksi še zmeraj obravnavamo kot izdatek družbe, kot nekaj, kar obremenjuje gospodarstvo pri njegovem razvoju. Zato se izobraževanje vedno znova pojavlja med tistimi dejavnostmi, katerih sredstva je treba omejevati, da bi dosegli boljše gospodarske uspehe. V zvezi z resolucijo za leto 1987 je npr. izobraževanje obravnavano v poglavju o ukrepih in dejavnostih za bistveno zmanjševanje in-

facije. Tako pojmovanje izobraževanja se kaže v nekajletnem zmanjševanju deleža denarja zanj v družbenem proizvodu oziroma narodnem dohodku. Tako se je delež sredstev v družbenem proizvodu od 5,7% v letu 1978 zmanjšal na 3,2 v letu 1985. V Evropi so se nam približale samo Grčija, Romunija in Portugalska, na svetovni ravni pa se lahko enačimo z Egiptom, Etiopijo, Ruando, Salvadorjem, Bolivijo, Perujem, Irakom, Sirijo, Salomonskimi otoki, Burkino Faso in Tajske.

Vse to se seveda kaže na standardu izobraževanja. Oglejmo si samo nekatere podatke. V Črni gori dajejo za materialno opremljenost v šolstvu na enega zaposlenega 34.500 din. V Vojvodini ugotavljajo, da jim primanjkuje 40% učil, veliko zdajšnje opreme pa ni več uporabne. V ožji Srbiji ima telovadnica 13,6% šol, knjižnice 23% in šolske delavnice samo 4%. 5% šol je brez elektrike, 75% brez kanalizacije in 34% brez vodovoda. Na Kosovu ima osnovnošolec 0,8m² in le nekaj več ima srednješolec. Strojne fakultete imajo n.p. le 15% potrebnih strojev in učil. Res je, da je bilo zgrajenih tudi precej novih šolskih prostorov, žal pa marsikaj ni denarja za njihovo vzdrževanje, in zato propadajo. V podobnem položaju je tudi mnogo dijaških in študentskih domov, pa tudi delavskih univerz.

Razumljivo je, da ob pomanjkanju celotnih sredstev za izobraževanje tudi družbenogospo-

darski položaj delavcev na tem področju ni ugoden. Prav povsod zaostajajo osebni dohodki za osebnimi dohodki podobnih del v gospodarstvu. Tako so na seznamu osebnih dohodkov med 98 dejavnostmi osebni dohodki v izobraževanju na 78 mestu. Na Hrvaškem osebni dohodki v srednjem šolstvu zaostajajo za 35%, v Vojvodini za 25% za gospodarstvom; v Bosni in Hercegovini pa so osebni dohodki vseh prosvetnih delavcev za 22% in v Srbiji za 20% nižji od osebnih dohodkov v gospodarstvu. Dodati je treba še to, da nastajajo zelo velike razlike med osebnimi dohodki zaradi različnih »politik« v posameznih občinah - te razlike znašajo v Vojvodini celo od 70% do 100%, v Črni gori pa do 60%.

Približno 50% delavcev v vzgoji in izobraževanju nima primerne opreme, 40% jih ne dobiva regresa za poletni dopust, marsikje pa je le-ta le simboličen (npr. v Makedoniji od 5400 do 10.000 din).

Tudi topli obrok ni zagotov-

ljen vsem, dobiva ga le približno 40% delavcev.

Še bi lahko naštevali. Morda bi tem podatkom morali dodati tudi tiste, ki opozarjajo na negotovost, na to, da denar ni bil porabljen za tisto, kar ni nujno. Verjetno pa to ne bi bistveno zmanjševalo resnice, da »tovar na znanja« v takih delovnih razmerah ne more dati dobrih uspehov. Kaj lahko pričakujemo od učiteljev, ki se ubadajo s svojim eksistenčnimi težavami, kako lahko zahtevamo večjo učinkovitost, če si ponekod še svetijo s petrolejkami in sta tabla in kreda že pravo razkošje. Imamo sicer šole, opremljene z računalniki in drugimi sodobnimi pridobitvami, ki zagotavljajo mladim dober vstop v življenje, žal pa so zgledni primeri premalo, da bi kakovostno znanje postalo družbeno značilnost. Posledice že opažamo vsak dan in sprašujemo se, ali so zadostno opozorilo, da izobraževanje v načrtih za leto 1988 ne smemo uvrstiti med »škodljive« družbene porabnike.

SONJA KLEMENČIČ

Dobro obveščanje - uspešnejše delo

Iz dela sekcije za predšolsko pedagogiko

Sekcija za predšolsko pedagogiko deluje od leta 1981 pri Zvezi društev pedagoških delavcev in je v tem času do danes povežala že veliko praktikov in teoretikov iz predšolske vzgoje.

V sekcijo za predšolsko pedagogiko smo včlanjeni delavci vzgojnovarstvenih organizacij. Sekcija deluje po pravilih Zveze društev pedagoških delavcev, vodi jo izvršni odbor enajstih članov iz vse Slovenije. Člani smo združeni v skupščino, ki jo sklicujemo vsako drugo leto, na njej so izvoljeni člani izvršnega odbora in predsednik.

Člani sekcije delujemo kot praktiki z namenom, da bi skupaj s teoretičnimi člani neposredno in učinkovito reševali vsa zapletena vprašanja na področju predšolske vzgoje. S svojim delovanjem se vlenjujemo v celotni vzgojno-izobraževalni sistem, saj je predšolska vzgoja njegov prvi člen.

Sekcija se uspešno povezuje

s Skupnostjo vzgojno-varstvenih organizacij SR Slovenije pri obravnavi sodobnih vsebin predšolske vzgoje, sodeluje z Zvezo društev pedagoških delavcev in s pedagoškimi strokovnimi službami.

Ob prvi in kratki predstavitvi našega delovanja obveščamo član sekcije in vse, ki jih še posebno zanima področje predšolske vzgoje, da jih bomo v prihodnje redno seznanjali z delom sekcije, še posebno s tistimi nalogami, ki bodo uspešno vplivale na nadaljnji razvoj predšolske dejavnosti in pripomogle k njeni večji kakovosti. Sekcija bo delovala še uspešneje, če se bomo dobro obveščali. V Prosvetnem delavcu bomo že v naslednjih številkah objavili izvlečke poročila o uspešno opravljenih nalogah sekcije v preteklem mandatnem obdobju ter programske usmeritve in naloge za novo mandatno obdobje.

IRENA OKOREN

Ni res, da starejši ne potrebujejo znanja

Vodnega srečanja ob novem šolskem letu univerze za tretje življenjsko obdobje v zbornični dvorani Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani (5. 10. 1987) so se udeležili slušatelji, mentorji študijskih krožkov in sodelavci. Zbrane je pozdravil prodekan Filozofske fakultete docent dr. Vladimir Pogačnik (univerza za tretje življenjsko obdobje deluje pri Andragoškem društvu Slovenije in Filozofske fakultete v Ljubljani) in dejal, da tisti starejši, ki se izobražujejo na tej najmlajši univerzi zaradi osebnega zadovoljstva, pomenijo novo, bogato spoznanje v zdajšnjih uradnih procesih izobraževanja.

Prof. dr. Ana Krajnc je poudarila, da je izobraževanje nenehno proces in zato ne smemo človeku ob upokojitvi odvzeti možnosti za nadaljnji razvoj. Mi pogredate: univerzi za tretje življenjsko obdobje so velikokrat očitali elitizem in vse prevečkrat je bilo slišati dvom o tem, zakaj bi bilo izobraževanje starejših sploh lahko smiselno.

Prof. Dušana Findeisen, ki vodi študijski krožek francoščine in je koordinatorka mentorjev, je predstavila novejšo gerontološko raziskavo. Iz njih lahko razberemo, da se med starejšimi in mlajšimi razločujejo ne po tem, da so starejši ljudje manj zdravi. Starost je povsem individualen pojav, način staranja pa je odvisen od družbe.

Predsednica sekcije za tretje življenjsko obdobje dr. Marinka

Kremžar je ugotavljala, da žal med nami še prevladuje okostnela miselnost, da starejši človek ne potrebuje več znanja.

V dejavnostih, ki jih organizira univerza za tretje življenjsko obdobje je samo v Ljubljani vpisanih več kot tristo starejših, prav toliko pa je tudi tistih, ki se zaradi neurejenega gmotnega položaja univerze, neprimernih prostorov in pomanjkanja mentorjev ne morejo vpisati v njene krožke. Ljubljanski upokojenec bodo v tem šolskem letu obiskovali jezikovne tečaje (angleščino, francoščino, nemščino, italijanščino, španščino), ornametiko, računalništvo, kuhanje z osnovami dietetike, kino klub in krožek lokalne zgodovine.

Programi za starejše potekajo še v Mariboru, Titovem Velenju, v Krškem, letos prvič tudi v Kranju. V Titovem Velenju bo letos delovalo kar osem krožkov (lani jih je bilo pet), njihova posebnost je tudi v tem, da nimajo toliko denarnih težav kot drugje, saj jim pomagajo nekatere delovne organizacije in Skupnost socialnega skrbstva.

Negotov pa je obstoj mariborske univerze za tretje življenjsko obdobje. Lani so razpisali osem študijskih krožkov, denar za njihovo delovanje so prispevali upokojenec sami. Denarnih težav do zdaj še niso razrešili. Nimajo tudi primernih prostorov, ostali so celo brez vodstva.

KATARINA SKUBIC

aktualno

NA VRSTI JE PRENOVA ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

Kaj ohraniti, kaj spremeniti?

Programski prenovi srednjega izobraževanja, ki so jo spodbudile reformne izkušnje in evalvacijske raziskave, naj bi sledila prihodnje leto prenova zakona o usmerjenem izobraževanju. Na začetku je kazalo, da bi lahko uskladili zakon z novimi potrebami samo z nekaj nujnejšimi spremembami in dopolnili, kasneje pa so predlogi, zbrani iz srednjih in visokih šol ter različnih organov in skupnosti, pokazali, da bo treba celotni zakon temeljito prenoviti.

Po načrtih Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, ki je imenoval posebno delovno skupino za pripravo novega zakona, naj bi še v tem letu nastal predlog za izdajo zakona s tezami, ki bi nakazale njegovo vsebino in cilje. Po razpravi v Skupščini SR Slovenije bo sledila temeljita priprava osnutka zakona, tega bi preverili in dopolnili v širši javni razpravi. Če bo šlo vse po načrtu, bomo tako do konca prihodnjega leta prišli do novega zakona o usmerjenem izobraževanju. Nekatera načelna navzkrižja nastajajo že na samem začetku. Spreminjanje šolstva je izjemno občutljivo, usklajevanje interesov na tem področju pa sila težavno, pravi predsednik Republiškega komiteja Franci Pivec. Poleg zamisli o enotnem novem zakonu o usmerjenem izobraževanju, ki bi urejal celotno čvrsteje organizirano izobraževanje po osnovni šoli, imamo namreč že zdaj tudi drugačne predloge. Univerzi se zavzemata za poseben zakon o visokem šolstvu, češ da ima univerza kot vrhunska raziskovalna in pedagoška ustanova v svojem delovanju toliko posebnosti, da jih lahko smotrno ureja le poseben zakon. Če se bomo na zahtevo visokega šolstva lotili že zdaj priprave takega zakona, bomo dobili vzporedno kot pred leti dva zakona – zakon o visokem šolstvu in zakon o srednjem izobraževanju. Po mnenju andragogov pa bi morali hkrati misliti še na tretji zakon – na zakon o izobraževanju odraslih, ki bi celostno urejal to vse bolj razvejeno dejavnost.

Ob tolikih načelnih in konkretnih dilemah se Republiški komitej zavzema za strpno, demokratično in postopno pripravo novega zakona. Svoje mnenje in predloge naj bi povedali tako učitelji kot učenci in študenti, pa tudi drugi občani in vsi tisti organi, ki se zanimajo za prihodnost srednjega in visokega izobraževanja.

Za šolstvo naj skrbi vsa družba

Po dozdajšnjih predpisih sta bili priprava in sprejemanje programskih zasnov in programov za pridobitev izobrazbe zaupani posebnim izobraževalnim skupnostim, njihovim strokovnim svetom in skupščinam. Porabniki in izvajalci so tako sicer približali izobraževanje potrebam posameznih gospodarskih panog in družbenih dejavnosti, manj pa so pri tem prišli do veljavne najširši družbeni interesi in potrebe. Izhodišča za pripravo novega zakona predvidevajo v tem večje spremembe. Ker je srednje in visoko šolstvo s svojo programsko sestavo temeljnega pomena za celotno družbo in njeno prihodnost, naj bi bila skrb za programe za pridobitev izobrazbe v prihodnje zaupana osrednjim organom in ustanovam. O programskih zasnovah in celotni zgradbi usmerjenega izobraževanja naj bi odločali porabniki in

izvajalci v skuščini Izobraževalne skupnosti Slovenije, ki ureja tudi gromtna vprašanja tega izobraževanja. Programe srednjega izobraževanja naj bi pripravil Zavod SRS za šolstvo, sprejemal pa Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje; programe visokega izobraževanja naj bi pripravljali pedagoško-znanstveni sveti, sprejemali pa sveti visokošolskih organizacij.

Posebne izobraževalne skupnosti in njihovi strokovni sveti s tem ne bi zamrli, le njihove pristojnosti bi se zožile in spremenile tako, da bi se bolj izrazile posebne potrebe posameznih področij. Še posebno glede strokovnega spopolnjevanja in ne-nehnega izobraževanja. Predlagatelji si od teh sprememb obetajo veliko, češ da bomo tako bolj enotno skrbeli za razvoj šolstva in njegovo usklajenost s potrebami prihodnjih desetletij. O tem, kakšne naj bi bile prednostne potrebe dolgoročnega razvoja v srednjem in visokem izobraževanju ter izobraževanju odraslih, bodo povedale tudi raziskave, ki že potekajo ali pa jih pripravljajo. Enotneje vodeno usmerjeno izobraževanje naj bi lažje prebrodilo krize in omejitve, ki nas zagotovo še čakajo.

Novosti v srednjem izobraževanju

Prenovljeni zakon naj bi upošteval novosti in spremembe, ki jih na podlagi evalvacije ob prenovi programov že uvajamo v srednje izobraževanje. Skupna vzgojno-izobraževalna osnova je zgubila svoj prvotni pomen – zdaj predstavlja le dogovorjeno raven slošne izobrazbe, ki se kar najbolj smotrno umešča v posamezne programe. Tako imenovana nivojska diferenciacija, ki predvideva, da se bodo pri temeljnih predmetih programi uresničevali na zahtevnejši in manj zahtevni ravni, naj bi našla svoje mesto tudi v zakonu in pravilnikih.

Po sedanjih predlogih naj bi novi zakon podprl bolj razumno obremenitev učencev. Sedanja zgornja meja tedenskega pouka – 32 ur na teden – je postala splošna norma, ki ne dopušča večje obremenitve niti s praktičnim poukom. Tega je pri proizvodnih in storitvenih programih dosti premalo. Tudi drugje v svetu imajo pri takih programih precej več praktičnega pouka, vendar traja celoten pouk na teden tudi 40 in več ur.

V novem zakonu, postopno pa tudi v praksi, moramo uskladiti programe in zahtevnostne stopnje z družbenim dogovorom o enotnih osnovah za razvrščanje poklicev in strokovne izobrazbe. Nekatere sistemske razlike že zdaj ovirajo prehajanje učencev v srednjem izobraževanju iz republike v republiko. Po novem naj bi se programi za pridobitev izobrazbe v srednjem izobraževanju razvrščali v tri stopnje:

- programi nižjega srednjega izobraževanja, v katerih bi se učenci usposabljali za preprosta

in manj zahtevna dela I. in II. zahtevnostne stopnje.

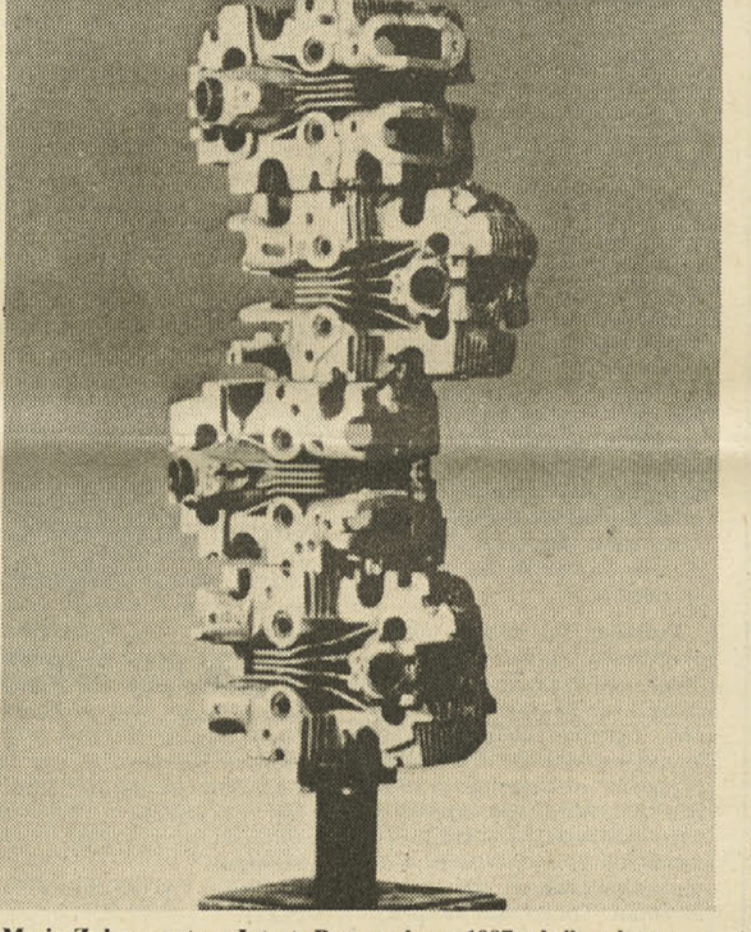
- programi srednjega izobraževanja, ki pripravljajo učence za srednja zahtevna in zahtevnejša dela III. in IV. zahtevnostne stopnje;
- nadaljevalni programi srednjega izobraževanja, v katerih se učenci usposabljajo za zahtevnejša in specializirana dela V. zahtevnostne stopnje.

Tako bi postopno ukiniли še zadnje dveletne programe, ki usposablajo za III. zahtevnostno stopnjo, stopnje pa bi bile bolj usklajene z leti učenja.

Precej bo še drugih novosti, tako v zakonu kot v pravilnikih, če bodo upoštewane vse želje. Na nedavni seji Sveta za vzgojo in izobraževanje pri RK SZDL so se predstavniki srednjih šol zavzemali za enoten šolski koledar za osnovne in srednje šole, za odpravo popravnih izpitov takoj po koncu šole, za bolj urejen sistem financiranja, da bi bile vse vrste šol v približno enakem položaju. Tako učitelji kot predlagatelji sprememb se zavzemajo za več možnosti napredovanja, povezanega s strokovnim spo-

bomo bržkone kmalu prešli na šestletni študij.

Nekateri opozarjajo na slabe vplive zdajšnjega načina financiranja na programe, na njihovo pretirano razvejenost in kopičenje števila pedagoških ur, ker so podlaga za financiranje. Bo lahko novi zakon kaj pripomogel k odpravi teh napak, ali pa bo treba iskati rešitev drugje, so se spraševali na omenjeni seji Sveta za vzgojo in izobraževanje. Bodo po novem zakonu bolj povezane visokošolske organizacije in njihove pedagoško-znanstvene enote, da se bo bolj uveljavil interdisciplinarni študij, so se spraševali drugi. V predlogih je zelo poudarjena vloga univerze kot združenja visokošolskih organizacij. Univerza naj bi med drugim določala smernice za oblikovanje visokošolskih programov, določala vsebino skupnih predmetov, sprejemala interdisciplinarnne programe, določala merila za vpis, preverjanje znanja in napredovanje študentov, volila v naziv rednega profesorja in dajala soglasje k predlogom za izvolitev v druge nazive. Slovenski univerzi naj bi imeli skupno ko-

Mario Zol, z razstave Intart: Brez naslova, 1987, akril - platno

polnjenjem. Ravnatelj srednje šole naj bi imel obvezno vsaj izobrazbo srednješolskega profesorja, torej tudi pedagoško izobrazbo. K njegovemu imenovanju naj bi dal strokovno mnenje Zavod SRS za šolstvo.

Med novostmi, ki sodijo tudi v srednje izobraževanje, je predlog, naj bi v prihodnje delavske univerze enako kot srednje šole organizirale izobraževanje odraslih za pridobitev srednje izobrazbe, če bi izpolnjevale z zakonom določene pogoje in bi potrebe tako narekoveale. Zakon naj bi spodbudil delavske univerze k izobrazbi odraslim čim bolj prilagojenih poti za usposabljanje, izobraževanje in spopolnjevanje. Tako naj bi izobraževanju odraslih bolj odprli razvojne možnosti, ki jih je reforma s svojimi togimi posegi zavrla.

Tudi v visokem šolstvu precej sprememb

Spreminjevalni predlogi se zavzemajo za bolj prožno programsko povezanost med srednjim in visokim izobraževanjem (brez togo določenih navpičnih smeri in prehodov). Bolj prost naj bi bil tudi prehod v podiplomski študij, vsaj v tistih smereh, kjer delovne izkušnje niso neobhodne. Izobrazevanje naj bi se po trajanju približalo stvarnim potrebam: po potrebi naj bi imeli tudi deveti semester, v katerem bi imel študent potreben čas za diplomsko nalogo; v medicini

ordinacijsko telo, ki bi usklajevalo njuno delovanje.

Več pristojnosti kot doslej naj bi dobili pedagoško-znanstveni sveti višjih in visokih šol, zlasti pri strokovnih vprašanjih. Pedagoško-znanstveni sveti teh šol naj bi volili visokošolske učitelje v nazive, razen za naziv rednega profesorja. Za rednega profesorja naj bi ponovna izvolitev ne bila več potrebna in tudi pri drugih visokošolskih učiteljih ne, če so starejši od 60 let ali pet let pred upokojitvijo.

Prve razprave o spremembi in dopolnitvah zakona o usmerjenem izobraževanju odpirajo še veliko vprašanj, na katera še ni odgovorov. Kako na primer preučiti, da ne bi zakon le odslikal stanja in ga ohranjal, ko bo razvoj zahteval čedalje hitrejšo spremembo? Kako spreminjati celoten sistem vzgoje in izobraževanja v skladu z novimi spoznanji, do katerih se bomo prikopali z raziskavami, s tujimi in lastnimi izkušnjami? Kako s pametno zakonodajo doseči, da bomo imeli v vzgoji in izobraževanju potreben red, obenem pa da se bodo učitelji in šole počutili dovolj svobodno in samostojno v svojem ustvarjalnem delu?

Za javno razpravo o spremembah in dopolnitvah zakona o usmerjenem izobraževanju vprašanj torej ne bo zmanjkalo. Pobude in predloge bomo radi objavljali tudi v Prosvetnem delavcu.

JOŽE VALENTINČIČ

Kdo bo učil naše otroke matematiko in fiziko?

Zaskrbljujoče pomanjkanje učiteljev matematike in fizike v osnovnih in srednjih šolah je spodbudilo Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije, da je ob rednem letnem občnem zboru 16. oktobra pripravilo o tej temi pogovor za okroglo mizo. V njem so poleg učiteljev sodelovali predstavniki univerz v Ljubljani in Mariboru, Zavoda SRS za šolstvo, Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo in Izobraževalne skupnosti Slovenije.

Podatki zavoda za statistiko za leto 1986 kažejo, da je na naših osnovnih šolah le 60% ustreznih izobraženih učiteljev matematike in 67% ustreznih izobraženih učiteljev fizike, na srednjih pa 55% ustreznih izobraženih učiteljev matematike in 41% ustreznih izobraženih učiteljev fizike. Kar 7% matematikov in 9% fizikov, ki učijo na srednjih šolah, ima na primer samo končano srednjo šolo. Še bolj zaskrbljujoče je dejstvo, da učitelji z leti zapuščajo svoj poklic: na vsakih dvanajst let se število aktivnih učiteljev fizike zmanjša na polovico.

Po drugi strani diplomira vsako leto približno enako število učiteljev, vendar ti praznine ne morejo zapolniti. Dva ali trije diplomirani fiziki pedagoške smeri na leto so na primer oddani v srednjih šolah že davno prej, preden končajo študij. Zdj ne hodijo poučevat šele kot absolutno določene pogoje in bi potrebe tako narekoveale.

Letos se je začel štiriletni študij za učitelje matematike in fizike osnovnih šol. Zaradi tega nam grozi, da bo stanje na osnovnih šolah, ki se je v zadnjih letih po zaslugi urejenega študija na pedagoških akademijah v Ljubljani in Mariboru izboljšalo, postalo enako ali še bolj grozljivo kot v srednji šoli. Zaradi zahtevnega programa matematike se je namreč v Ljubljani vpisalo v dvopredmetni študij matematike in fizike le 8 študentov name-

sto dosedanjih 50, v Mariboru pa je število teh študentov ostalo enako.

In zakaj odhajajo učitelji matematike in fizike s šol? Predvsem zato, ker imajo dovolj možnosti za ugodnejše zaposlitve. S šole pa jih prežene prehuda obremenitev, kajti ravno zaradi pomanjkanja učiteljev so preostali še huje obremenjeni z nadurami (po anketi društva imajo učitelji fizike povprečno 25 ur na teden), ki so slabše plačane kot redno delo.

Zanimanje učencev je na splošno manjše, ker znanje v naši družbi nima veljave. V mnogih šolah v mestih so oddelki prenatrpani, saj se v njih gnete vseh 36 učencev – toliko jih dopušča normativ. Napredovanje z negativno oceno v osnovni šoli, predpis o ponavljanju pisnih nalog pri eni tretjini negativnih ocen, veliko popravnih izpitov idr. povzročajo, da veliko lažje shaja v šoli učitelj, ki manj zahteva od učencev. Učitelj fizike je še dodatno obremenjen z eksperimentalnim delom. Množične poskuse mora izvajati s celim oddelkom, namesto da bi imel pravico deliti ga na skupine kot pri tehnični vzgoji ali gospodinjstvu. Preveč časa jemljejo učiteljem druge dejavnosti, kot so sestavljanje pravilnikov, razni sestanki, sodelovanje v delegacijah idr.

Ob šolskih reformah imajo učitelji premalo besede. Ob zdajšnjih prenovi srednjih programov so mnoge posebne izobraževalne skupnosti krojile predmetnike po svojih ozkih pogledih. Strokovni svet posebne izobraževalne skupnosti za metalurgijo in kovinarstvo se celo hvali (Delo, 6. 10.), da so »racionalizirali snov, ki se je ponavljala, na primer zmanjšali število ur za fiziko, isto snov pa ohranili pri drugih strokovno teoretičnih predmetih.«

Na podlagi razprave je bila na občnem zboru naslednji dan sprejeta izjava, ki v kratkem zajema vsa glavna vprašanja in daje nekatere pobude za njihovo reševanje.

SETA OBLAK

Učencem želimo dobre šole, učiti hočemo v ustvarjalnem miru

IZJAVA

Učitelj matematike in fizike je na slovenskih šolah vedno manj. Stari bežijo iz prosvete, novi pa se raje zaposlujejo drugje. Ker šola stoji in pade z učiteljem, brez njega pa propade, in da se ne bi zgodilo slednje, zahtevamo:

- enotno slovensko šolstvo kot nacionalno nalogo
- da je učitelj soustvarjalec in ne le izvajalec šolskih reform
- zmanjšanje števila predmetov na vseh stopnjah
- zmanjšanje števila učencev v razredih
- zmanjšanje tedenske učne obveznosti na največ 18 ur
- ukinitve napredovanja učencev z negativnimi ocenami
- omejitve števila popravnih izpitov
- spremembo pravilnika o ocenjevanju
- delitev učencev na skupine pri laboratorijskih vajah
- spodbudnejše namensko štipendiranje za študij matematike in fizike
- omogočanje izobraževanja in napredovanja učiteljev
- uredeitev vzgojno-izobraževalnih programov za učitelje matematike in fizike.

Sprejeto na občnem zboru DMFA SRS Topolšica, 17. 10. 1987

Svet za vzgojo in izobraževanje pri RK ZSMS ugotavlja, da so teze Republiškega komiteja za vzgojo, izobraževanje in telesno kulturo o spremembah in dopolnitvah Zakona o usmerjenem izobraževanju zadovoljiv temelj za nadaljnje razpravljanje. Mladi so na seji sveta razmišljali predvsem o posebnem zakonu o univerzi. Menijo, da sam zakon še ne zagotavlja univerzi avtonomije in tega, da bo svoje naloge lahko uspešno opravljal. Zavzemajo se za ureditev položaja univerze z zakonom o usmerjenem izobraževanju, saj bi poseben zakon o univerzi podaljšal postopek, hkrati pa bi se s predlagano ureditvijo pokazale slabe in dobre strani; to bi pomenilo temelj za kasnejšo pripravo posebnega zakona o univerzi. Svet tudi predlaga, da Družbeni svet za vzgojo in izobraževanje razmisli o možnosti, da se pedagoška služba ne bi urejala s posebnim zakonom, ampak z drugimi pravnimi akti (npr. Zakon o usmerjenem izobraževanju).

Na seji Sveta za vzgojo in izobraževanje pri RK ZSMS (5. oktobra t. l.) se niso strinjali s predlaganim osnutkom XXIII. amandmaja Ustave SFRJ, ki predlaga Zvezni zakon za enotno ureditev vzgoje in izobraževanja v naši državi, saj le-ta še ni zagotovilo za izboljšanje statusa in prevrednotenje funkcij tega področja. Organizacija in vsebina vzgoje in izobraževanja sta predvsem zadeva republik in pokrajin. Številni podobni primeri iz bližnje in malo manj bližnje preteklosti kažejo, da centralizacija na izobraževalnem, kulturnem in podobnih področjih v večnacionalnih skupnostih vedno povzdiguje nekatere narode v primerjavi z drugimi. »Jugoslovanstvo« lahko obstaja zgolj kot politični fenomen, ne pa kot kulturni. Razprava o novi Ustavi leta 1974 je posebno poudarila vsa tista področja, ki jih lahko urejajo posamezne republike in pokrajine. Zvezna Ustava pa naj bi urejala le tista področja, ki jih republike in pokrajine ne morejo (npr. JLA, proračun ipd.).

doma
drugje

Zla usoda ali usodna posledica?

Prispevke o političnem položaju vzgoje in izobraževanja ter delavcev te dejavnosti v nekaterih republikah in pokrajinah, ki jih objavljamo, smo povzeli večinoma iz njihovih prosvetnih glasil. V njih govorijo sami prosvetni delavci in njihovi sindikalni funkcionarji. Njihove besede so pretresljive, polne obtožbe in začudenega ogorčenja, kako je mogoče tako mačehovsko ravnati z družbeno tako pomembno dejavnostjo, kot sta vzgoja in izobraževanje.

Medtem ko so znašali povprečni izplačani osebni dohodki v osnovnem šolstvu v letošnjem prvem polletju v Sloveniji 231 tisoč dinarjev (v izjemnih občinah manj kot 200 tisoč din), so znašali povprečni osebni dohodki osnovnošolskih učiteljev v tem obdobju v razviti Vojvodini in Srbiji komaj polovico tega – 125 tisoč dinarjev, v Črni gori pa komaj 100 tisoč dinarjev ali še manj. V srednjem šolstvu so znašali povprečni osebni dohodki v Sloveniji v tem obdobju 262 tisoč dinarjev, v drugih republikah in pokrajinah pa so bili za 100 tisoč in več skromnejši. Učitelji višjih in visokih šol, ki so imeli v Sloveniji v povprečju že več kot 300 tisoč dinarjev, so se morali drugje zadovoljiti z manj kot 200 tisoč dinarji.

Hudo je, če se šolsko leto začne s stavkami in zbornicah, hudo, če morajo pedagoški delavci tako izterjati svoj zasluženi dohodek, hudo, če moramo imeti v pokrajini poseben ubožni sklad za učitelje s podpovprečnimi osebnimi dohodki. Vendar – ali je vse to kritično stanje samo posledica težkih gospodarskih razmer, ali pa tudi zgrešene miselnosti in ukrepov?

V primerjavi z drugimi republikami in pokrajinami, tako z razvitiimi, še bolj pa z nerazvitiimi, so zdajšnje razmere v vzgoji in izobraževanju v Sloveniji bistveno boljše. Zasluge za to imata višja delovna stornilnost in boljše gospodarjenje. Ob tem pa gre še za drugačno vrednotenje vzgoje in izobraževanja, za drugačen odnos do delavcev te in drugih družbenih dejavnosti, za drugačno razvojno politiko slovenskega političnega vodstva, ki ima pri tem vso podporo slovenske javnosti. Kljub zveznim omejitvam in ukrepom se je v naši republici pristojnim organom tudi letos posrečilo zagotoviti vzgoji in izobraževanju potrebna sredstva, da poteka vzgojno-izobraževalno delo normalno, osebni dohodki učiteljev in vzgojiteljev pa ne zaostajajo bistveno za osebnimi dohodki v gospodarstvu.

Miselnost, ki poleg gospodarskih razmer kroji usodo vzgoje in izobraževanja ponekod v naši državi, je drugačna. Po njej so vzgoja in izobraževanje, znanost, kultura in druge družbene dejavnosti za družbo stranskega pomena, to so le družbeno-privarčujemo nekaj milijard. Brez večje škode lahko prosvetnim delavcem – tako kot zdaj upokojenecem – jemljemo zasluženi dohodek, saj »nam nič ne morejo«. Značilno za miselnost takih birokratskih krogov je, da išče možnosti za varčevanje na nepravem koncu, ne vidi pa je tam, kjer bi res lahko privarčevali brez škode. Znano je npr., da po jugoslovanskih cestah vozi 150 tisoč osebnih avtomobilov v družbeni lasti, da imamo razmeroma razkošen državni aparat, da se dušimo v papirjih in formularjih idr.

Ob spreminjanju ustave in v pričakovanju protinflacijskih ukrepov postaja za nas usodno vprašanje: kolikšna je možnost, da bi taka zaostala in nerazumna miselnost dobila moč, da bi tudi nam krojila usodo vzgoje, izobraževanja, znanosti, kulture in drugih družbenih dejavnosti? Današnje pretresljivo stanje v vzgoji in izobraževanju v drugih republikah in pokrajinah nas resno opozarja. S tako miselnostjo je vsak kompromis nedopusten. Dobro moramo razlikovati, ali nas bo prizadela usoda, ali pa nas bodo teple predvidljive posledice zgrešene miselnosti in ukrepov, na katere ne bi smeli pristati.

JOŽE VALENTINČIČ

ČRNA GORA

Učitelj si ne more privoščiti niti časopisa

V črnogorskem šolstvu so gmotne razmere kritične. V letošnjem juniju so znašali povprečni osebni dohodki osnovnošolskih učiteljev 90.000 din, srednješolskih pa 147.000 din. Mnoge šole niso imele v skladu skupne porabe denarja, da bi plačale svojim delavcem regres za letni dopust. Osebnih dohodkov so izplačevali pogosto z veliko zamudo. Nekaj boljše se godi le tistim srednješolskim centrom, ki si lahko prislužijo nekaj dodatnega denarja z neposredno svobodno menjavaj dela s proizvodnimi organizacijami.

Vsestranska beda črnogorske-

ga šolstva se kaže tudi v opremljenosti šol in v vse nižji kakovosti pouka. Med prosvetnimi delavci je čedalje več nezadovoljnosti. Učitelj si ne more privoščiti niti dnevnega časopisa, kaj šele, da bi si kupil tehnik ali strokovno revijo. S takimi prejemki, kakršne imamo, se niti spodobno obleči ne moremo, da bi taki stopili pred učence. Kako naj vzgaja in uči učitelj, ki je zunaj vseh kulturnih gibanj? Tudi seminarjev je vedno manj, če pa že so, so zmeraj krajši, pravijo črnogorski prosvetni delavci.

J. VUKANOVIČ, POBJEDA

VOJVODINA

Šolsko leto se je začelo s stavkami

Vedno večje zaostajanje izobraževanja ne samo za gospodarstvom, marveč celo za nekaterimi drugimi družbenimi dejavnostmi je letos postalo dramatično. Pedagoški delavec niti z vso delovno uspešnostjo ne more vplivati na dohodek šole in svoj osebni dohodek. Zaradi zdajšnjega načina obračunavanja dobijajo vojvodinski prosvetni delavci od začetka leta nižje osebne dohodke od tistih že tako dovolj skromnih, kakršne so imeli v lanskih zadnjih mnesecih. Tudi gospodarska rast, ki naj bi ji z 10-odstotnim zaostajanjem sledil dohodek v izobraževanju, ni izpolnila pričakovanja. Namesto predvidene 109-odstotne rasti je dohodek v gospodarstvu dosegel v prvih šestih mesecih komaj 83-odstotno rast. Po tem bi se morali osebni dohodki v izobraževanju celo zmanjšati na približno 74 odstotkov akontacije, izplačane v letošnjih prvih mesecih. K sreči se to ni zgodilo, saj se je resnična vrednost osebnih dohodkov zaradi inflacije že tako občutno znižala.

Povprečni osebni dohodek v vojvodinskih osnovnih šolah je znašal januarja in februarja komaj 104.320 dinarjev, v prvih šestih mesecih pa 125.068 dinarjev, to pa je komaj 86 odstotkov več kot v lanskem prvem polletju. V tako nezavidljivih razmerah so marsikje priskočile na pomoč občine, ki po svojih samoupravnih interesnih skupnostih financirajo onovne in srednje šole in primaknile nekaj denarja iz svojih rezerv. Taka rešitev je seveda samo začasna, saj zvezni zakon o delitvi sredstev za splošno in skupno porabo omejuje porabo denarja za izobraževanje. Tako so nekatere samoupravne interesne skupnosti kljub zaostrenim razmeram prisiljene, da morajo vračati presežke gospodarstvu.

Prosvetni delavci so v takšnih okoliščinah postali nestrpni. Svoje nezadovoljstvo izražajo na račun, ki je za prosveto nenavaden – z grožnjami, da bodo stavkali in tudi s stavko. Prvič v zgodovini jugoslovanskega šolstva so začeli šolskega leta spremljale napovedi stavk po šolah. V osnovni šoli 25. maj v Senti so 1. septembra učne ure trajale samo 20 minut. Toliko, kot nas plača-

jo, so rekli učitelji. V Kačevu so ta dan učenci dobili samo urnik, namesto pouka pa so imeli učitelji burno razpravo s predstavniki občine Pančevo, od katerih so zahtevali 50-odstotno povečanje osebnih dohodkov. Ko so primerjali svoje osebne dohodke s tistimi v gospodarstvu in občini, so prosvetni delavci ugotovili, da so plačani slabše kot nekvalificirani delavci v nekaterih gospodarskih organizacijah v občini. Zato so zagrozili s prekinitvijo pouka, če jim v najkrajšem času ne izboljšajo osebnih dohodkov. Nič drugače se ne godi tudi drugim osnovnim šolam v občini Pančevo (vseh je 14). Vsako leto je denarja manj, saj je treba vsako leto zaradi priseljavanja in prirastka prebivalstva odpreti v občini po deset novih osnovnošolskih oddelkov.

Izvršni svet skupščine Vojvodine je sprožil pri zveznih organih pobudo, da se spremeni navedeni zakon in odpravijo omejitve pri porabi sredstev, ki dotekajo samoupravnim interesnim skupnostim. Ker se zakoni ne menjajo čez noč, iščejo v občinah in v pokrajini še drugečasne rešitve. To pa hkrati vodi do velikih razlik med šolami, saj imajo celo v samem Novem Sadu na eni osnovni šoli v povprečju 143.000 din mesečnega osebnega dohodka, na drugi šoli pa nekaj več kot 220.000 din.

Vojvodina ima poseben sklad za pomoč občinam, kjer imajo prosvetni delavci po pokrajinskih merilih podpovprečne osebne dohodke in občine ne zmorejo več. S pomočjo tega sklada so lani zboljšali gmotni položaj 4800 delavcem v predšolski vzgoji in osnovnem izobraževanju iz 23 občin. Letos je v skladu 300 milijonov dinarjev, prošilcev pa bo očitno več kot lani.

To da stavkajo ali napovedujejo stavke učitelji in vzgojitelji, znani po svoji predanosti pedagoškemu delu, nas mora resnično skrbeti. Pojav je mnogo resnejši, kot zgleda na prvi pogled. Tako glasna kot tiha stavka ima v vzgoji in izobraževanju težke posledice. Če nam je kaj do otrok in šole, ne bi smeli pozabiti, da brez učitelja ni ne šole in ne prihodnosti za vzgojo in izobraževanje.

BRANISLAVA ŽDRALE, MISAO

SRBIJA

Nemir in malodušje

V letošnjem prvem polletju se je čisti dohodek v izobraževanju povečal za 71,9 odstotka, povprečni osebni dohodek pa za 74 odstotkov v primerjavi z lanskim polletjem. Izgube so se v izobraževanju povečale za 444 odstotkov; od 172 milijonov dinarjev izgube odpade na visoko šolstvo 114 milijonov, na srednje 30 milijonov, na osnovno pa 28 milijonov dinarjev.

V prvem polletju so bili osebni dohodki, izračunani na pogojno nekvalificiranega delavca, v izobraževanju v povprečju za 9,5 odstotka nižji kot v gospodarstvu. Osnovno šolstvo je zaostajalo za 11,1 odstotka, srednje za 8,8 odstotka, višje za 1,4 odstotka, visoko pa za 9,1 odstotka za gospodarstvom.

V osnovnem šolstvu imamo še naprej nedopustno velike razlike v osebnih dohodkih med občinami, saj dosega celo 79 odstotkov. Povprečni osebni dohodek je v letošnjem prvem polletju znašal 125.242 din. V srednjem izobraževanju je povprečni osebni dohodek znašal 162.344 din, v višjem izobraževanju 181.663 din, v visokem izobraževanju pa 197.115 din. Ker zvezni predpisi omejujejo družbeno porabo, se pri samoupravnih interesnih skupnostih nabirajo viški denarja zaradi večje rasti osebnih dohodkov v gospodarstvu. Samo

gospodarstvo ne dosega pričakovane rasti dohodka, saj je v prvih šestih mesecih dohodek dosegel komaj 74,7 odstotka rasti. Resolucija za leto 1987 se torej ne uresničuje, zaradi visoke inflacije, zmanjšanje uvoza, povečanje izgub, višjih prispevkov in odplačila dolgov pa je gospodarstvo v izjemno težkem stanju.

Za take razmere v gospodarstvu ne moremo prav nič pripisovati krivde izobraževanju in drugim družbenim dejavnostim, saj je njihov delež v nacionalnem dohodku vsako leto manjši. To je privedlo izobraževanje na sam rob obstoja, nekatere njegove sestavine pa so zelo blizu razsula.

Republički svet Zveze sindikatov Srbije dobiva vsak dan telekse, pisma in zahteve s številnih sestankov prosvetnih delavcev, ki govorijo o nemiru, nezadovoljstvu in malodušju na šolah, pa celo do opuščanja rednih delovnih nalog. Kaj v teh okoliščinah lahko storimo? V kratkem se bo začela razprava o resoluciji za leto 1988. Pri tem moramo znova in znova opozarjati na znana dejstva in vztrajati pri zahtevi, da morajo imeti delavci v družbenih dejavnostih enakovreden družbenogospodarski položaj kot delavci v gospodarstvu. Tako je namreč zapisano v ustavi in drugih družbenih dokumen-

HRVAŠKA

Krivci za današnje stanje bi morali odgovorjati

Zbor občin skupščine SR Hrvaške je 29. septembra t.l. sklical predsednike občinskih skupščin na pogovor o poremem gmotnem položaju vzgoje in izobraževanja. V razpravi so udeleženci navajali primere skrajne bede na tem področju, vsi pa so si bili enotni v tem, da je treba najti čim prej izhod iz današnjega položaja.

Po oceni posveta je do današnjega kritičnega položaja vzgoje in izobraževanja prišlo zato, ker so se že leta prekomerno krčila družbena sredstva za to dejavnost. To je povzročilo vedno večje siromaštvo in padanje kakovosti dela, osebni dohodki prosvetnih delavcev pa so čedalje bolj skromni. Zaradi predpisanih omejitvev ostajajo na novo zgrajeni vrtci zaprti, otroci pa brez varstva. Izdatke smo čedalje bolj prevalili na starše, saj znaša njihov prispevek v nekaterih vrtcih že 80 tisoč dinarjev mesečno. Revnejše družine tega ne zmorejo več, pa morajo matere pustiti službo ali si pomagati drugače. Zaradi omejitvenih predpisov nastajajo v osnovnem izobraževanju umetni viški, prispevne stopnje pa se nasilno znižujejo kljub temu, da šoli manjka denarja. Tudi v usmerjenem izobraževanju ni dosti boljše, saj se tu še nismo spopadli z negotovno šolsko mrežo in razvejanimi programi.

Plačujemo račune za demagoške parole prejšnjih let, ko so izobraževanje in vzgojo uradno uvrščali med družbeno porabo, so rekli v razpravi. S parolo »mi vas vzdržujemo« so se nekateri pripikovali proizvodnim delavcem in si zagotavljali mandate. Taka politika siromašenja izobraževanja je bila povsem v nasprotju z interesi delavskega razreda. Za posledice takega ravnanja bi morali krivce poklicati na odgovornost, saj je vsak lahko vedel, kam bo to pripeljalo, pa tudi opozoril ni manjkalo. Med tistimi, ki so za današnje razmere odgovorni, so tudi vlada, skupščina in CK Hrvaške.

Pri iskanju izhoda so udeleženci posveta navajali različne možnosti. Nekateri so predlagali ukinitelj podružničnih osnovnih šol, čeprav bi bilo to proti volji krajanov in tudi proti zakonu. S takim ukrepom bi pospešili preseljevanje iz vasi v mesta, z vsemi posledicami. V osnovnem šolstvu bi nekaj prihranili z zmanjšanjem administracije in pomožnih služb. Večje možnosti

varčevanja so v usmerjenem izobraževanju, zlasti pri programih fakultet in 4 univerze, kar je gotovo preveč. V razpravi o varčevanju so se mnogi lotili tudi samoupravnih interesnih skupnosti za osnovno izobraževanje, ki je z zakoni in programi vse podrobno predpisano, svobodno menjavaje dela pa skoraj ni? Osnovno izobraževanje naj bi se financiralo iz enotnega republičnega škega vira. Tako bi končno podelili osebne dohodke in odpravili neuteemeljene razlike.

Tudi v usmerjenem izobraževanju bi kazalo strniti samoupravne interesne skupnosti, saj je njihov sistem preveč razdrobljen, povrh vsega pa tudi počasen in neučinkovit. Tudi vzgojo za no-izobraževalne programe, ki je bilo treba prilagoditi možnostim, saj pri njihovem nastajanju nismo mogli vedeti za današnje omejitve.

Kdo naj izpelje vse te ukrepe? Prizadete samoupravne interesne skupnosti tega ne morejo, so bili podobni poskusi doslej brez uspeha. Odločilno besedo bi morala imeti republiška skupščina, saj vemo, da pri njej laže zapremo uspešno tovarno kot pa ukinemo nepotrebno fakulteto.

Na posvetu so ugotovili tudi to, da vse dozdajšnje omejitve v izobraževanju in vseh družbenih dejavnostih niso pokazale nobenega učinka v gospodarstvu. Očitno je, da varčujemo na nepravem koncu in uničujemo dejavnost, ki je za družbo življenjskega pomena. Posledice bomo čedalje težje popravili. Iz šole namreč odhajajo dobri učitelji, namočešajo pa jih čedalje pogosteje taki, ki ne sodijo v šolo.

Upanje na boljše čase je povezano s spremembo nekaterih predpisov, zlasti obračunskega zakona. Presežke, ki so se nabrali na skladih samoupravnih interesnih skupnosti, je treba porabiti za osebne dohodke prosvetnih delavcev. Da bi rešili, kar se da trenutno rešiti, bodo v republici sestavili krizni odbor, v katerem bodo predstavniki iz vršnega sveta, SDK in republiškega sekretariata za finance. Štab bo dajal potrebna navodila šolam, samoupravnim interesnim skupnostim in drugim, ki lahko pomagajo k zboljšanju razmer.

A. PETROVIĆ, ŠKOLSKE NOVINE

Ni sprejemljivo, 10-odstotno zaostajanje izobraževanja za rastjo dohodka. Sredstva za družbene dejavnosti bi morala vsaj od prvega periodičnega obračuna rasti vzporedno s cenami, sicer bo prišlo do zapletov pri financiranju. Prosvetni delavci želijo deliti usodo gospodarstva, nečejo pa biti v slabšem položaju.

Marsikdaj slišimo, kako so delavci v proizvodnji s požrtvoval-

nim in uspešnim delom zaslužili precej dodatnih milijonov za osebne dohodke. Prosvetni delavci tega, žal, ne morejo doseči, pa naj se še tako trudijo in povečujejo obseg in kakovost dela, saj ni denarja niti za nagrajevanje kakovosti. Tudi to je treba upoštevati, ko odmerjamo denarja za to dejavnost.

LILJANA NIKOLIĆ, PROSVETNI PREGLED

So stavke rešitev?

Tako se sprašujejo na Hrvaškem. To jesen so se namreč stavke v šolstvu prvič pojavile v večjem številu kot pritisk za zboljšanje gmotnega položaja šol in osebnih dohodkov. Stavke so postala moda, hkrati pa očitno tudi edini argument, na katerega se družba hitro odzove. Pravijo, da so stavke v šolah in zaprte šole nevarnejše kot stavke v proizvodnji. Čim pride do stavke, zato takoj ugodijo zahtevam, ki so jih učitelji v drugačni obliki že dolgo zaman postavljali.

Kako vrednotiti stavke v šolah? Na skupščinskem posvetu je bilo rečeno, da stavke v šolstvu niso sprejemljiva oblika, saj povzročajo težko moralno in vzgojno škodo. Nič pa ni povedal, kako naj si prosvetni delavci na drug način izbojujejo svoje pravice, kadar leto za letom zaman opozarjajo, prosijo in se pritožujejo, pa jih nihče ne posluša. Kar zahtevajo prosvetni delavci, pa ni pravi nič več kot to, da jim priznajo enakopraven položaj z združenim delom in osebnih dohodke, primerne delu in poklicu, ki ga opravljajo.

A. PETROVIĆ, ŠKOLSKE NOVINE

Strnimo znanje in hotenja

Strokovnosti tudi pri urejanju prostorov za proizvodno-tehnično vzgojo

Za uresničevanje smotrov, ciljev in nalog na proizvodno-tehničnem področju v osnovni šoli so zanimivi, interesne dejavnosti, fakultativni predmeti in proizvodno-družbeno potrebna dela (nujno potrebni specializirani stroji, napeljava, temeljna povratna oprema, stroji, naprave in orodja).

Razčlenitve stanja kažejo, da nam nismo in ne moremo biti dovoljni. Nekoliko na boljsem nivoju zgrajene šole, pa še vedno jih je očito, da ni pravega ključnega med načrtovalci in izdelovalci opreme, arhitekti in strojniki, ki bodo reči uporabljali (učitelji). Tudi glede normativov in standardov za gradnjo šolskih prostorov moramo biti opremljeni, da so ti iz leta 1968. Popravki v letu 1971 (Normativ za gradnjo in opremo osnovnih šol v SR Sloveniji, dodatek k Uradnemu listu SRS, št. 21/68, objavljena 1968).

Če tega lahko sklepamo, da moramo to področje obravnavati strokovno in v sodelovanju z različnimi dejavniki, ki so za to strokovni (Zavod SRS za šolsko, visokošolske katedre za proizvodno-tehnično vzgojo, Pedagoški inštitut, Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, izdelovalci šolske opreme - npr. Iskra, Slovenijales, Državna zaoba Slovenije in graditelji). Zakaj?

Tokrat bomo opredelili zahteve po večji strokovnosti.

Prostori morajo omogočati didaktično uporabnost, biti ergonomsko pravilno zasnovani, in takšna mora biti tudi oprema, napeljava, stroji, naprave in orodja pa tehnično ustrezni in optimalni in higiensko-tehnično varni.

Didaktični funkcionalnost

Prostori naj omogočijo učencem in učiteljem pouk, uresničevanje interesne dejavnosti, fakultativnih predmetov, proizvodnega in družbeno potrebnega dela v frontalni, skupinski, individualni učni obliki in pri delu s dvojicah.

Skratka, biti morajo takšni, da pri delu mogoče uporabljati vse, proizvodno-delovne in raziskovalne metode ter nove zvrsti dela, ki imajo politehnično, pedagoško, so intelektualno zahtevne, če jih je mogoče uporabiti v tehniki, tehnologiji, ekonomiji, energetiki, ergonomiji, ekologiji, splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. Pri tem je treba poudariti, da gre za projektivno ustvarjalno delo in učencem, konstruiranje, sestavljanje, predstavljaje, proizvodno skupinsko delo, razčlenitev tehnične opreme, teoretično-praktično dejavnost na ravni modelov, narisov, projektov, tehnoloških risunkov.

Omogočajo naj raznovrstno delovanje učencev in učitelja (slikalno, motorično, praktično, miselno, govorno, receptivno): to je hkrati tudi didaktični impetivni vzgojno-izobraževalnega procesa in pogoj za vzgojo vsestransko razvite, dejavne osebnosti.

Za uresničitev smotrov, ciljev in nalog proizvodno-tehničnega področja so potrebni različni prostori, ki naj bodo ergonomsko pravilno zasnovani ter omogočajo učinkovito organizacijo pouka (uporaba različnih metod, oblik in tehnik, strojev, naprav in orodja; avdiovizualnih sredstev in tudi računalnika kot sredstva za večjo učinkovitost vzgoje in izobraževanja).

Ergonomsko pravilni zasnovanosti

Upoštevati je treba vse zakonitosti o delu ter študijsko in raziskovalno ugotoviti vse tiste parametre (velikost prostorov, svetlost, barve zidov, prečiščevanje, delovne ploskve opreme, njihovo višino; stole,

mize, namestitve opreme, ki dopušča le najprimernejše število gibov, operacij, postopkov idr.).

To področje je še vse preveč pod strokovno ravniho, prepučeno izdelovalcem opreme in naravnano »na pamet« ter z mislijo, da je vse dobro, kar le pride na trg - samo da se prodaja.

Vendar ni tako. Vsi, ki izdelujejo opremo za šole, bi morali bolj upoštevati ergonomske zahteve, pa tudi didaktične in pedagoško-psihološke (starost učencev, razvojno stopnjo in njihove duševne in telesne sposobnosti), estetiko in industrijsko oblikovanje.

Menimo, da je na tem področju še veliko neizrabljenih možnosti, in sicer:

Izdelovalci in načrtovalci bi se morali bolj povezovati s strokovnimi in raziskovalnimi ustanovami.

Več je treba storiti za raziskovalno delo na tem področju - skupaj s tistimi, ki to poznajo in se s tem strokovno in raziskovalno ukvarjajo (npr. katedra za proizvodno-tehnično vzgojo Pedagoške fakultete v Mariboru, ki je z diplomskimi nalogami razvila že veliko ergonomskega dobro rešenih projektov.

Temu področju moramo nameniti takšen pomen in zahtevnost, kot smo to storili pri uvajanju računalniške opreme in tehnologije.

O tehnični ustreznosti

Ta zahteva se navezuje na prvi dve. Pomembna je zato, ker je treba izbrati takšna tehnična sredstva, ki so primerna za šolarje ter ugotoviti s študijem posameznih primerov (raziskovalna naloga), kaj vse šole že imajo ter kakšne so njihove izkušnje glede tehnične optimalnosti tehničnih sredstev pri uporabi, popravih, nadomeščanju rezervnih delov idr.

Šole že več let pogrešajo univerzalni komplet za obdelavo lesa (podobno kot je bil emco-star), pa ga doslej izdelovalci še niso mogli razviti kot nadomestilo za emco, ki je uvožen. Vprašanje je, ali tega ne zmoremo ali pa premalo poznamo naše potrebe in možnosti. Tudi takšne in podobne težave je mogoče premostiti z večjim sodelovanjem izdelovalcev strokovnih in raziskovalnih ustanov in seveda tistih, ki to uporabljajo (šole, klubi, društva). Veliko novih zamisli in prototipov lahko razvijejo klubi inovatorjev, mladi inovatorji in raziskovalci v šolah ter študenti z diplomskimi nalogami in v usmerjenih raziskovalnih in inovativno-tehničnih taborih. Zamisli in načrti pa ne smejo obtežati v predalih (npr. izdelovalcev opreme), ampak jih morajo ti po temeljiti presoji in popravku tudi uresničiti. Pri tem spodbujanju mora imeti posebno vlogo Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije.

O higiensko-tehnični varnosti

Ta zahteva je še posebno pomembna, njen pomen pa mora biti tudi normativno potrdjen; to se pravi, da v šolskih delavnica ni in ne more biti prostora za improvizirane varnostne napeljave, opremo, stroje in naprave.

Vse napeljave morajo biti varne za učence in učitelje; to dosežemo s pasivnimi in aktivnimi varnostnimi ukrepi (npr. zaščitno tokovno stikalo, centralno stikalo za izklop vseh naprav v šoli, protipožarno opremo, opremo za prvo pomoč, dosledno upoštevanje vseh varnostnih predpisov ter pregled vseh napeljav in naprav s strani strokovnega organa - npr. Inštituta za varstvo pri delu).

S tem prispevkom smo želeli poudariti, da je na tem področju nujna večja strokovnost, le-to pa lahko dosežemo z bolj zavzetim sodelovanjem vseh, ki so odgovorni za zagotavljanje najprimernejših delovnih razmer in obe-

nem za razvoj in napredek tehničnega znanja in ustvarjalnih sposobnosti otrok in mladine. Te zahteve pa ni mogoče izpeljati deklarativno, besedno, ampak le ustvarjalno - storilnostno. Opremljanja šolskih delavnic se moramo lotiti prav tako zavzeto, kot smo se republiške akcije za zagotavljanje računalnikov.

Akcija mora zajeti strokovno razvojno in raziskovalno delo, preureditev prostorov, dopolni-

tev normativov in standardov, opremljanje s stroji, napravami in orodji ter z osnovno pohištveno opremo.

Pri tem pa morajo prevladovati strokovni pogledi, upoštevati je treba zahteve ter potrebe, ki izvirajo iz stvarnih okoliščin (šolarji, razčlenitev stanja, strokovna mnenja in znanstveni izsledki).

AMAND PAPONIK

Postopki pri določanju povedka in povedkovega določila

A: Pri stavčni analizi imam težave. Ne vem, kdaj je »je« povedek in kdaj samo del povedka.

B: To je vendar preprosto. V primerih *Mama je kuhala* ali *Mama je miličnica* je »je« del povedka (pravimo mu tudi vez ali pomožni glagol). V primeru *Mama je v kuhinji* pa »je« pomeni toliko kot »se nahaja«. Tedaj je samo »je« povedek (ni pomožni, ampak je polnopenski glagol).

A: Ali to ugotoviš tako, da zamenjaš »je« s »se nahaja«? Nimam pa težav samo s pomožnim glagolom, ampak tudi z besedo za njim. Glej zgleda: *Okno je odprto*. - *Kamenje je robato*. V učbeniku je »je odprto« določeno kot povedek, »je robato« sicer tudi kot povedek, toda pri nadrobnejši analizi je »je« vez, »robato« pa povedkovo določilo. Zakaj je ta razlika?

B: Ali ne čutiš te razlike? Besedo »odprto« lahko spremeniš v »odprt« ali pa lahko rečeš poleg »robato« tudi »robal«?

A: Ne, tega pa res ni mogoče reči. Kaj pa zgleda: *Jabolko sem odtrgal*. - *Bil sem vesel*.

B: To je podobno. »Sem odtrgal« lahko spremeniš v »je odtrgano«, »sem vesel« pa ne v »je vesen«.

A: Ali ni to že prehajanje od stavčne analize v besedno ali od tradicionalne slovnice v pretvorbno?

B: Je to kaj narobe?

A: Težko je v šoli pridobivati naenkrat toliko novih pojmov. Otrokom je to skoraj nemogoče dopovedati.

B: Ne domišljam si, da vsi učenci tole znajo, saj še veliko učiteljev nima razčiščenih pojmov o tem. Morda za neposredno rabo jezika to niti ni treba razločevati, tu gre predvsem za slovnico v vlogi vadenja mišljenja. Nekateri imajo tako slovnico radi (jaz sem že med njimi), drugim pa se zdi težka in nepotrebna.

FRANCE ŽAGAR

Besed se tujih boj...

Zaradi naglega gospodarskega in družbenega razvoja in sodelovanja z drugimi narodi sprejemamo v naš jezik čedalje več tujk. Jasno pa je, da tujke niso zmeraj znamenje napredka in ni res, da se jim marsikje ne bi bilo mogoče izogniti. To ne velja za ozka strokovna področja, lahko pa bi jih opuščali v leposlovju in vsakdanjem jeziku časopisov, revij, govornih družbeno-političnih delavcev idr. Recimo: namesto prioriteten lahko rečemo prednosten, namesto žurnalistika časnikarstvo, namesto businessman (biznismen) recimo poslovni človek, namesto egoist sebičnež, namesto nuklearni jedrski itn.

Bodejo nas imena nekaterih izdelkov (naših tovarni), ki so namenjeni tudi za tuja tržišča. Tako kupujemo različne pijače s tujimi zvenečimi imeni, npr. Swing, Stil, Kinderlada, Cremissimo (?) Natreen, mnogi kozmetični izdelki s tujimi naslovi: Samantha (ali ni dovolj lepih ženskih slovenskih imen?). It, Jardly, Melody, imamo Baby plenice, kruh in pecivo Diabetes, marsikaj »a propos«, še več nam je »all right« ali »O. K.«.

Res je, da poznavanje tujk in njihovega pomena spada k izobražbovanju, če pa se človek njihovi uporabi zavedno izogne, gre za veliko več: za ljubezen do materne jezika, ki ne bi smela biti zapostavljena, čeprav bi na videz »trpel« posameznikov ugled in bi s svojim izražanjem naredil manjši vtis »sodobnega« izražanja. Mogoče pa izdelovalci načrtno poimenujejo izdelke s tujimi izrazi zaradi večstranskih ugodnosti (privilegijev?), toda če bi uveljavili domače izdelek, pod domačim imenom, bi bil to v resnici uspeh in prodor ne le izdelovalca, temveč tudi naše države in našega jezika. To trditve

izjemno in neomajno potrjuje Radenska.

Če prizgemo radio, bomo prav gotovo slišali poročila, preplavaljena s tujkami, vsaj pri opisu gospodarskega in političnega položaja doma in po svetu; vsebuje jih tudi vremenska napoved itn. Sledijo poročila za tuje v angleškem, nemškem, francoskem ali italijanskem jeziku in potlej popevčice z vseh koncev sveta, ni pa prav, da je premalo domačih imen za naše zabavno-glasbene skupine in njihove melodije. Pevci, pevke in skupine prevzemanjo uvožene naslove, besedila njihovih skladbic so prepletena s tujkami. Mar se zmeraj vlada prepričanje, da slovensčina ni spevni jezik? Zgrešeno. Samo pomislimo, kdaj se je rodila naša pesem!

Pa vendar človeku dobro delo vidi, da je še veliko takšnih, ki se trudijo in skušajo iz slovensčine odstraniti nepotrebne tujke ali vsaj omiliti njihov vdr v naš jezik. Na srečo jih je čedalje več pa tudi vse glasnejši so.

SONJA VOTOLEN

Ličenje v šoli - da ali ne?

Nakit, modni dodatki in ličila so reči, ki so že od nekdaj mikali mlada dekleta. Res je, da modni dodatki učiteljev skorajda ne motijo, veliko nestrpnosti pa je ob pogledu na naličeno učenko.

O vsem tem se veliko govori po zbornicah: nekateri zagovarjajo deklisiško željo po lepoti, češ da učenke posnemajo svoje učiteljice (in najbrž tudi mame), drugi trde, da rahlo ličenje, lahko spregledamo, dopustimo, saj gre navsezadnje za človekov estetski videz in željo po urejenosti. Toda, dodajajo, pretiravanja ne sme biti.

Mi in starši

Se znamo pogovarjati?

V stari šoli je imela učiteljeva beseda nadvse vzvišeno mesto. Učitelj je bil glavni vir znanja, bil pa je že po svojem položaju v družbi avtoriteta, ki so ji bili podrejeni tako učenci kot starši. V takih medsebojnih razmerjih je bilo za pogovor razmeroma malo prostora, še najmanj pa za tiste vrste dialog, pri katerem bi se učitelji in starši na isti ravni pogovarjali in dogovarjali.

Stara navada - železna srajca, pravi pogovor. Tudi v naši šoli se ustaljeni odnosi in navade le počasi spreminjajo, pa naj mislimo na uresničevanje sodobnih pogledov na učni proces ali pa na sodelovanje s starši. Če se torej vprašamo, ali se znamo s starši pogovarjati, odpiramo s tem več razsežnosti tega vprašanja.

Od staršev pričakuje, da ga poslušajo, mu morda postavijo še kako vprašanje, nato pa gredo in se doma ravna po njegovih napotkih. Pri takem učitelju so govornice ure izpolnjene z učiteljevo besedo, nič drugače ni na roditeljskih sestankih. Čeprav staršem taka podrejena vloga v današnjih časih ni niti prijetna niti naravna, se sčasoma navadijo nanjo, pa je novemu razredniku zelo težko spremeniti ustaljene navade, sprostiti starše in jih navaditi na odkrit pogovor.

In prav to zahtevajo tako novi, bolj demokratični družbeni odnosi pa tudi sami cilji in vsebina dela s starši. Starši pričakujejo od učitelja (vzgojitelja), da jih seznanjajo z učenim in vzgojnimi napredkom otroka ali mladostnika, z morebitnimi težavami in zapleti. O vsem tem pa se želijo tudi pogovoriti, izmenjati izkušnje in poglede. Svetovalno delo dandanes visoko ceni pogovor in mu daje prednost. Sogovornika ne le pustimo do besede, marveč ga načrtno spodbujamo, da odkrito pripoveduje o tem, kar ga teži ali skrbi. Tak pogovor sprošča in zbljuje. Tako vidimo v ozadje družinskega življenja in spoznamo otroka, kakršnega doživljajo starši. Tako se vključimo v njihov tok razmišljanja ter jim tako laže svetujemo.

Tudi na roditeljskih sestankih naj bi bila učiteljeva ali vzgojiteljeva uvodna informacija le uvod v pogovor. Potem ko smo seznanili starše z delovnimi načrti in njihovim uresničevanjem, je primeren sproščen pogovor o tem, kako bi s skupnimi prizadevanji čim bolj uspeli in premagali pričakovane težave. O marsikaterih konkretnih zadevah, ki zadevajo starše ali celo njihove denarne obveznosti do šole, se moramo navsezadnje demokratično dogovoriti. To pa pomeni, da damo predloge v razpravo, v njej pa morajo imeti glavno in končno besedo starši.

Tudi tedaj, ko želimo obogatiti vsebino roditeljskega sestanka z aktualno temo o vzgoji, ni dosti drugače. Uvodna beseda bo sicer daljša, učiteljeva razlaga bolj izčrpna. Sledil naj bi ji pogovor, ki bo udeležence postavil v dejavno vlogo. Samo tako lahko povežemo pedagoško teorijo s prakso družinske vzgoje, iz splošnih spoznanj pa pridemo do praktičnih napotkov in sklepov za delo staršev.

Uveljavljanje pogovora kot glavne ali vsaj enakovredne metode pri delu s starši ne gre samo od sebe. Najprej moramo sami spremeniti svoje navade, drugače načrtovati potek individualnih pogovorov in roditeljskega sestanka pa tudi zavedno omejevati lastno poklicno zgovornost. Še bolj zahtevno in dolgotrajno je spreminjanje navad pri starših, če so že leta in leta navajeni, da sledi učiteljevi besedi konec sestanka ali »pogovora«. Sedeti, poslušati, molčati in si misliti svoje je navsezadnje najmanj naporno, zato take navade vztrajajo in jih ni tako lahko spremeniti. Seveda so temu primerni tudi skromni uspehi.

Pogovor zahteva primerno okolje. Pri govornih urah je to osebni prostor ali vsaj kotiček, kjer smo sami s sogovornikom in je prav zato mogoč odkrit in sproščen dialog. Za roditeljske sestanke moramo preurediti frontalno razvrstitev klpi v seminarško obliko, v obliko podkve ali pravokotnika; v taki razvrstitvi smo kot v krogu - vsak vidi vsakega, vsak se čuti enakopravne in povezanega s skupnim razmišljanjem in iskanjem. Taka prestorska ureditev spodbuja večsmerno komunikacijo, frontalno razporeditev pa jo zavira.

Poleg teh okoliščin je izjemno pomembno tudi ozračje, psihosocialna klima, v kateri potekajo pogovori. V zapetem, uradnem in hladnem ozračju ostajamo zavrti in zadržani. Za odkrit pogovor rabimo drugačno, bolj spodbudno in bolj domače ozračje, ve neposrednosti in bližine. Če znamo to ustvariti, tudi pogovor pravi ali slej steče.

JOŽE VALENTINČIČ

Iz prakse
za
prakso

SONJA VOTOLEN

skozi okno

Z časov brezmejnega navdušenja

Mladost ni zmeraj lahka in lepa

petnajsti oktober 1946... Čudovit jesenski dan. Ena sva veličastna mavrica barv. V gornjegrajski šoli vstopim v drugi razred. Zdj gre zares. Ne me sprejeli, učitelji in znanci. Opogumili so me. V meni je razrašala sproščenost. Tudi zunaj šole sem hitro našel pot do tistih, ki so hrepenele po ozračju novega sveta. V zrak je bilo še zmeraj čutiti vonj po vojni. Konec vojne ni bil daleč od nas, na osvobojenem območju, je sonce svobodno. Tudi mi. Pa v mojih učencih. Kar prej prepevamo: Mi gradimo pruge... Svoboda je zlata, svoboda je vse. Mi zanjemo živo, živio naš heroj Tito. To sem skoraj dobroduha vžimali je upraviteljica sporočila: v pri prevzemu enooddelčnico postatu. Danes popoldne greva s prijatelji med tamkajšnje ljudi. Prihajamo, pogumni.

jan s kmetijami, še ves obžgan od nemškega ognja. Vsi so zidali, gradili, tudi mi smo pomagali. Takrat, ko so mi rekli, da grem v šest kilomerov oddaljeni Šokat, sem bil užaljen. Bila me je ena sama zagrenjenost. Vrag pa pot v socializem! Glasno nisem povedal, le v sebi sem tuhtal. Tisti čas sem po dveletnem stažu postal član KP, partiji pa nismo smeli kritizirati. Sreča me je kar preplavljala, ko je sekretar Zagožen položil roko na mojo ramo.

kdo slikal. Ne, nisem. Zdelo se mi je, da so minute večne, pa vendar tako neznansko kratke. Ponovno čutim stisk roke, vidim tople poglede, ki opogumljajo, dajejo upanje in spodbudo. - Mladi tovariš, ustvarjaš, lepo gradiš, ni kaj. Kar tako naprej!
- In še kaj lepega napiši, slišim drug glas. Tudi mi bomo pisali, objavili. Tudi sliko. In res so. Smo brali in gledali.
- Kmalu se vidimo. V Ljubljani, na ministrstvu za prosveto... so bile zadnje besede. Spominjam se, kako se je limuzina odzibala. Odšli so, in meni je odleglo. Otroci so zategnili svoj radosten vzklík: Zdravo!!!
In potem smo se vsi - otroci, stariši in sokolegi - trudili, da bi čimbolj razširili novico.

na. Srce utripa v glavi, telo trza, ne verjamem, da obstajam, ne doumem, da poslušam besedo same ministrice za prosveto, spomeničarke, narodne herojinje. Vsebinska govora mi je pobegnila iz spomina. In potem bele kuverte, ki nam jo je izročila tovarišica Lidija Šentjurs, s krepkim stiskom roke.
- Za dozdajšnje delo in vztrajno pot naprej.

oda v nas, na osvobojenem območju, je sonce svobodno. Tudi mi. Pa v mojih učencih. Kar prej prepevamo: Mi gradimo pruge... Svoboda je zlata, svoboda je vse. Mi zanjemo živo, živio naš heroj Tito. To sem skoraj dobroduha vžimali je upraviteljica sporočila: v pri prevzemu enooddelčnico postatu. Danes popoldne greva s prijatelji med tamkajšnje ljudi. Prihajamo, pogumni.

Tvoje delo je dokaz, da se ob sprejetju v ZK nismo zmotili. Sekretar je bil zame bog. Kakor deseter v vojski. Ne samo zame, za vse člane. Tako je bilo. Besed »ne bom« nismo poznali. Ne v šoli in ne zunaj nje. Gornji grad je bil kraj, v katerem je bilo kar veliko izobražencev. Tudi mene so »krstili« za učenega fantata.

Mogoče ni rekla čisto natančno tako, vendar je smisel besed ostal. Tako nekako je pisalo tudi na belem lističu, skritev v kuverti. In zraven pet bankovcev po tisoč dinarjev. Tedaj ko je znašal moj osebni dohodek 2600 dinarjev. Sicer pa tisti trenutek o denarju nisimo govorili na vsa usta. Čeprav smo vedeli, da ima učitelj pred pokojnino 70 do 80 odstotkov višji osebni dohodek kot začelnik, upravitelj pa čez sto. Tako je pač, smo rekli. In delali. Drug drugemu pomagali. In se obiskovali. Revolucionaren čas, trenutek, ko smo oblikovali naš sindikat. Dobro, plemenito, tovariško delo.

O sindikatu je govorila tudi Lidija Šentjurs. Poudarjala je tudi, kako pomembno je nenehno spopolnjevanje. Teorijo povezovati s prakso.
- Republiški nagrajenc, čestitam!
Pet tisočakov leta 1947 je najmanj 50 milijonov danes. Kdo izmed prosvetnih delavcev, navdušencev jih je dobil? Pri moji nagradi pred 40 leti so imeli prste vmes: nadzornik, še prej upraviteljica, mladinska organizacija, Osvobodilna fronta in Komunistična partija. In mogoče še kdo. Koliko znese zdaj Žagarjeva nagrada, ne vem. Vem pa, da iz naše občine v treh desetletjih ni bilo enega samega predloga. Pri toliko navdušencih. O tem sva govorila s predsednico občinskega sindikata. Zapis pogovora sem poslal dvema uredništvoma. Niso prebrali, niso objavili. Pa učitelj tudi danes velja za visoko spoštovano družbeno bitje. Ali res?

Agoda v nas, na osvobojenem območju, je sonce svobodno. Tudi mi. Pa v mojih učencih. Kar prej prepevamo: Mi gradimo pruge... Svoboda je zlata, svoboda je vse. Mi zanjemo živo, živio naš heroj Tito. To sem skoraj dobroduha vžimali je upraviteljica sporočila: v pri prevzemu enooddelčnico postatu. Danes popoldne greva s prijatelji med tamkajšnje ljudi. Prihajamo, pogumni.

Začel sem pisati. Članek k članku, igrice k igri, zgodbica k zgodbi. Tudi o življenju šokotske šole sem pisal. Za naš učiteljski časopis sem napisal daljši sestavek z naslovom Nekaj misli mladega pedagoškega delavca.
Lepega majskega dopoldneva se je ustavljal pod našo leseno šolo čisto pravi mercedes. Istopili so trije tovariši in tovarišica. In seveda sofar. Vstopili so v razred. - Zdravo!!!
Rokujemo se. Spotoma v Mozirje, toliko da so se oglasili. Kdo? Winkler, Hudales, Dolgan in menda tovarišica Kern, namestnica ministra za prosveto, Takrat je bila ministrica Lidija Šentjurs.
Nadaljujem pouk. Stolov ni, zato stojijo obiskovalci ob stenah. Nekaj dolgih minut. Mogoče deset, petnajst. Ne spomnim se. Nato tovariš Winkler dvigne roko.
- Tovariš, oddahni se! Bomo mi pomagali.
- Naj si oddahnem pri tako visokem obisku? In sem se. Nekam domače so se vživetli v pogovor z učenci in ti so skoraj brez treme odgovorjali. Ali bodo dolgo »pomagali«? Jaz brez treme? Kje pa! Sploh nisem videl, da je

in tako naprej. Mene so z vprašanji ogledali do kosti. Zgolj radovednost, ki si z zavistjo podaja roko? Resnici nisem dosegel dna. V vsej moji biti pa so donele besede: Vidimo se v Ljubljani. Skrbno sem jih zaklenil. Vse do vabila, ki je prišlo v beli kuverti.
- V Ljubljano, v Ljubljano, Ljubljanca dolga vas... V Ljubljani velika hiša in v njej ministrstvo za prosveto. Junija 1947. Natanko pred 40 leti. Takrat, pač nekaj tednov kasneje, ko je luč sveta ugledal moj prvi daljši članek Nekaj misli mladega pedagoškega delavca.
Kar precej se nas je nagneto v prostorno dvorano. Dijaki odličnjaki, študentji z desetkami, prizadevni prosvetni delavci. Med slednje sem spadal jaz. Mislim, da nas je tovarišica Lidija Šentjurs nagovorila nekako takole:
- Drage tovarišice, dragi tovariši! Vi, najboljši med najboljšimi...
Potegnil sem glavo med rame-

DRAGO KUMER
kjer sodelujejo glasbeniki, skladatelji in znanstveniki. Tu sta še Industrijski oblikovalni center (CCI), in Otroška delavnica, kjer so tudi plesi, gledališke prireditve, pogovori, filmske predstave, tu ustvarjajo otroci od rib do jger. Na vrhu, v petem nadstropju, je kot dopolnilo k Muzeju filma Filmska knjižnica. Tu predvajajo jugoslovanske filme, nasproti Centra Pompidou pa stoji Jugoslovanski informativni center, ki je enako smehljivo se oči, usta, ponižno držo, kot da ga sprašujem za oceno. Bilo mi je neprijetno zaradi te njegove ponižnosti, rada bi mu rekla, naj se vendar vzravna, saj je že za glavo višji od mene, lahko je ponosen na svojo prehojeno pot, pred njim je prihodnost, zdaj sva vendar oba odrasla človeka. Pa mu tega ni-

Pariške razglednice

Nadaljevanje iz prejšnje številke

Učbeniki so razglednice temeljni na poglavitnih oblikah in imenih, besedila so uporabna in imajo metodološke napotke, vprašanja in tudi priložnost za ilustrativno gradivo. Prav to je tisto, kar oživlja dijake in jih naredi dejavne. Matematika ima vseh šolah pomembno mesto. Točka točka so tuji jeziki. Z navedenimi govorniki o francščini kot jezikovni razširjenemu jeziku. Poročilo v angleščini razodene, da je znanje jezika tega jezika precej pomembno, tudi v trgovinah, galerijah, muzejih, v idr. z angleščino ne prideš brez. Francozi so zaverovani v svoj jezik in njegovo nekdanjo glorio.

drate, Lautrecove Jane Avril pa do Cezannovih Kvartopirceva, Gauguinovih Žensk s Tahitija, van Goghovega Avtoportreta, pa drugih platen Deagasa, Renoira, Fantin-Latourra, Berthe Morisot in drugih. V Oranžeriji presenetljiv izbor Soutinea, Marie Laurencin, tu najdemo platna carinika Rousseauja, Derainea, Utrilloja idr. Povedali so nam, da bodo Jeu de Poume (z Oranžerijo?) preselili v večje prostore, zdajšnje pa namenili za razstave sodobnikov.

Na poti do Centra Georges Pompidou za trenutek postanemo in na postaji podzemske železnice prislunemo pevci, ki ob spremljavi instrumenta poje, da bi mu darovali nekaj frankov. Center Pompidou v starem predelu Beaubourg je večnamensko središče kulturnega dogajanja. Po razpisu za gradnjo je žirija priznala prvo mesto arhitektoma R. Rogersu in R. Pianu. Ko sta zgradila to središče (1972-1977), je bilo precej hude krvi. Med zagovorniki in nasprotniki. Slednji so se spomnili, da je že Eiffel konec stoletja dovolj zaznamoval Pariz. Ni jim všeč ne to, da sta naročilo dobila tujca, ne to, da so »čreva« stavbe zunaj. Zagovorniki pa so videli v taki izpeljavi »arhitekturo 21. stoletja«, kjer »je vse na mestu«. Kakor koli že: ne kaže dvomiti, da je stavba funkcionalno premišljena: prostori naj ostanejo čisti, brez bremenitih cevi, napeljav ipd., vse take zadeve naj bodo zunaj uporabnih prostorov. Center Pompidou je tudi edino kulturno žarišče, ki je odprilo od 10. do 22. ure. Prostori so namenjeni razstavam, glasbenim, filmskim prireditvam idr. Kot stalni oddelki pa so Muzej moderne umetnosti, velika Javna informativna knjižnica, v podzemlju Inštitut za akustiko in glasbeno dejavnost,

potem sva se srečevala: na avtobusni postaji, na tržnici, na ulici... Zmeraj sva pritrčno poklepetala kot stara prijatelja, o vsem sem bila na tekočem: oče je umrl... mama bo morala na operacijo... šolo sem končal... kar dobro službo imam... poročil sem se... imam hčer... počitniško hišico zidamo...
Pravzaprav normalna življenjska pot, bi rekli. Zmeraj bolj pa me je motilo, da ga življenje na zunaj ni s spremenilo. Imel je enako smehljivo se oči, usta, ponižno držo, kot da ga sprašujem za oceno. Bilo mi je neprijetno zaradi te njegove ponižnosti, rada bi mu rekla, naj se vendar vzravna, saj je že za glavo višji od mene, lahko je ponosen na svojo prehojeno pot, pred njim je prihodnost, zdaj sva vendar oba odrasla človeka. Pa mu tega ni-

Na prehodu iz velike dvorane odkriješ holandske mojstre, kjer zbuja posebno pozornost Rembrandt z avtoportreti, tu sta tudi sijajni različici Na poti v Emavs.

Nič več po dolgem in počez, ustaviti se je treba tam, kjer ti najbolj ugaja in se posvetiti umetninam le toliko, da jih dojameš. Vse, kar gre čez mero, se izgubi iz spomina in te utruja.

Tudi Jardin des Tuileries so preuredili. Na koncu vrtov sta Jeu de Poume in Orangerie. Tu je vedno živahno, paznica razlaga znanca, ki se je ustrašil gneče, da je zmeraj polno ljudi. Tu so impresivnosti, pa »slavna trojica«: Gogh, Cezanne, Gauguin. Od Manetove Olimpije, Monetovih petih različic Rouenske kate-

Potem sva se srečevala: na avtobusni postaji, na tržnici, na ulici... Zmeraj sva pritrčno poklepetala kot stara prijatelja, o vsem sem bila na tekočem: oče je umrl... mama bo morala na operacijo... šolo sem končal... kar dobro službo imam... poročil sem se... imam hčer... počitniško hišico zidamo...
Pravzaprav normalna življenjska pot, bi rekli. Zmeraj bolj pa me je motilo, da ga življenje na zunaj ni s spremenilo. Imel je enako smehljivo se oči, usta, ponižno držo, kot da ga sprašujem za oceno. Bilo mi je neprijetno zaradi te njegove ponižnosti, rada bi mu rekla, naj se vendar vzravna, saj je že za glavo višji od mene, lahko je ponosen na svojo prehojeno pot, pred njim je prihodnost, zdaj sva vendar oba odrasla človeka. Pa mu tega ni-

Poslovni promet na eni najlepših avnij na svetu, na Elizejskih poljanah, s Slavolokom zmage v ozadju.

